Leto III., štev. 259 V Ljubljani, sreda dne 1. novembra 1922 Poštnina pavšalirana. Posamezna štev. stane 1 Din

Izhaja ob 4 zjutraj.
Stane mesečno 10·— Din
za inozemstvo 20·— „
Oglasi po tarifu.
Uredništvo:
Miklošičeva cesta št. 16/I.
Telefon št. 72.

JUTRO

Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko.

Upravništvo:
Ljubljana, Prešernova ul. št. 54. Telef. št. 36.
Podružnice:
Maribor, Barvarska ulica št. 1. Tel. št. 22.
Celje, Aleksandr. cesta.
Račun pri poštn. čekov. zavodu štev. 11.842.

Ljubljana, 31. oktobra.

Fašizem je zavladal Italiji. Giolitti ga je poklical, da reši Italijo boljševiške revolucije. A ko mu je dal v roke orožje, mu ga ni znal več izviti iz rok. Od tedaj je šlo navzdol. Država je bila dekla fašizma. Poleg odgovorne vlade je delovala neodgovorna vlada, ki je imela vsa sredstva vojske in javne moči v rokah. Z nedosežno, uprav glumaško igro so se otresali službeni laški državniki odgovornosti za fašistovske zločine. Kako so tajili in se slikali, da so i oni sami žrtve fašizma, to farso smo doživljali od dne do dne.

Ob dogodkih zadnjih fašistovskih dni moramo predvsem reči, da nam je jasnost ljubša od nepoštene igre, ki jo je igrala italijanska vlada. Mi vemo prav dobro, da je vsa zločinstva fašizma zakrivila vlada sama. Sedaj, ko je fašizem sam vlada, je padla krinka.

Zdaj bo vprašanje odgovornosti mnogo enostavnejše. To ne more škodovati.

Nacijonalistična reakcija v Italiji je histeričen pojav naroda z nezdravimi razmerami. V Italiji niso gospodarske razmere v redu. Italija ima tolik državni dolg, da je rešitev brez poloma izključena. Italija je v industrijski krizi. Za vse to se išče krivca in odrešenika. Danes je to fašizem. A dolgo ta nervozni šok tudi ne more trajati. Iztreznjenje pride in za abnormalno vročico pride depresija.

Italija misli, da more z nekvalificiranimi pritiski popravljati mednarodne pogodbe. Prokleti Rapallo! Ali misli kdo, da ga bo Jugoslavija branila? Fašizem se prenapenja, kakor se je prenapenjala Grčija. Tam je plačilo že prišlo Tudi za Italijo pride.

Veseli nas, da bo ves svet še bolje spoznal Italijo. Kdor je bil na laških bojiščih, ta ima že jasno mnenje o njenem značaju. A Italija je znala obsenčiti resnico s tem, da je žrtvovala stotine milijonov za propagando. A vse to ne pomaga nič. Zdaj bodo vsi spoznali, s kom imajo posla.

Italija misli, da je močna. Tako vsaj govori. V resnici pa njena slabost gleda pod teaterskim kostumom iz vsake gube. Zdaj ji zavezniki umetno še dajejo nekaj kredita, a če hočeta Anglija in Francija, bodo apeninski trubaduri kmalu ponižni.

Vprašuje se, kaj bo Jugoslavija zdaj storila. Njeno stališče ni težko. Čakati mora, da Italija pokaže, kaj hoče in česa se upa. Kdor bo na naši meji kaj poskusil, jo bo skupil pošteno. Kar se pa sklenjenih pogodb tiče, bo lahko pokazati, kdo je kriv, da niso že izvršene. Pogodbe so podpisane pred Evropo in vsem svetom in bo postavljena Liga narodov pred odločitev, ali so pogodbe kos papirja ali ne.

Čim se Evropa odloči, da pogodbe niso komad papirja, bo v Italiji konec vročine in streznjenje se da izsiliti z nekrvavim pritiskom. Če pa mislijo Francija, Anglija in Zedinjene države, da se pogodbe morejo trgati in izigravati, potem morajo priznati, da za S. Margherito in Rapallom padeta Versailles in Saint Germain. Ne vemo, kdo bo bolj žaloval: mi za Rapallom, ali oni za Versaillesom?

Fašizem bo nedvomno podaljšal dobo neurejenih odnošajev z Italijo. To obžalujemo. A škoda, ki jo bo imela od tega Italija, bo mnogo večja od naše. Vzdržali smo doslej, po vzdržimo tudi, dokler mine fašistovsko nasilje.

Popolnoma hladno gledamo na razvoj dogodkov v Italiji. Morda imajo oni prav, ki trdijo, da se bo tudi pri fašistih pokazala razlika med teorijo in prakso sedaj, ko je vsa odgovornost na njih in ko je pri kraju čas lepih besed ter začenja doba praktičnega dela z vsemi konsekvencami. Prve izjave ministrskega predsednika Mussolinija so znatno previdnejše, nego izjave šefa fašistov Mussolinija . . . Vsekakor stoji Jugoslavija na straži.

Iz ministrskega sveta

Beograd, 31. oktobra. (Izv.) Na današnji seji ministrskega sveta je poročal notranji minister Timotijević o aferi princa Jurija. Minister bo jutri sprejet pri kralju v avdijenci, da mu poroča o tej zadevi.

Ministrski svet je sklenil, prevzeti stroške za pogreb Jaše Tomića na državni račun.

Kar se tiče volitev članov glavne kontrole je sklenjeno, da dobe radikalci kakor tudi demokrati vsak po 4 člane.

SPALAJKOVIĆ ZOPET MINISTER?

Beograd, 31. oktobra (Izv.) V radikalnih krogih se trdi, da pride pri rekonstrukciji vlade v poštev za ministra tudi sedanji poslanik v Parizu Miroslav Spalajković

Pred novo balkansko zvezo

NAČRTI ZA ZVEZO Z BOLGARIJO. — STAMBOLIJSKI V BEOGRADU. — BOLGARIJA HOČE ZVIŠATI SVOJO ARMADO.

Beograd, 31. oktobra. (Izv.) Orijentske konference, ki se prične dne 13. novembra v Lausannu, se udeleži za našo državo zunanji minister doktor Ninčić. O položaju smo dobili sledeče velezanimive informacije: Vlada še ni končnoveljavno odločila, kakšno stališče bo zavzela na tej konferenci. Dr. Ninčić je te dni konferiral z grškim in romunskim zunanjim ministrom, poleg tega ima priti v nekaj dneh v Beograd bolgarski ministrski predsednik Stambolijski, ki poseti tudi Bukarešto. Vsekakor bo naša država postopala sporazumno z ostalimi državami Male antante.

Naši odnošaji napram Turčiji gotovo niso slabi. Med našo vlado in Kemalom obstojajo zveze, čeprav ne uradne. Na drugi strani pa ni res, da bi med Bolgarijo in med Turčijo obstojala tajna pogodba in tudi naši odnošaji napram Bolgarski so se zadnji čas znatno izboljšali, posebno odkar je bolgarska vlada povoljno odgovorila na našo zadnjo noto glede komitaških akcij v Macedoniji. Na orijentski konferenci bo naša vlada nastopila proti ustvarjanju raznih avtonomij in bo zahtevala točno določitev mej med posameznimi državami. *Zastopala bo stališče, naj se Bolgarski omogoči izhod na Egejsko morje.* Res je, da smo imeli zvezo z Grčijo toda ne sme se pozabiti, da je ta zveza obstojala samo vsled nujne potrebe, ker je bila doslej Bolgarija stalno zoper nas. *Kakor izgleda ne bo dolgo, ko se bo mogel v popolni slogi ustvariti popolni balkanski savez, v katerem bi bila tudi Bolgarija. Ta zveza bi, gotovo onemogočila vsako vmeševanje tujih držav v balkansko politiko.*

Beograd, 31 oktobra. (Izv.)' «Politika» poroča: Tukajšnji bolgarski odpravnik Jankov je izročil danes zunanjemu ministru noto bolgarske vlade, v kateri predlaga bolgarski ministrski predsednik Stambolijski, da bi se o priliki svojega prihoda v Beograd sestal z ministrskim predsednikom Pašićem. Zunanji minister dr. Ninčić je sporočil bolgarski vladi, da naša vlada nima nič proti temu sestanku. Dan prihoda Stambolijskega v Beograd še ni določen.

Beograd, 31. oktobra. (Izv.) «Politika» poroča iz Sofije: O priliki vstaje v nevrokopskem okrožju je bolgarska vlada poslala Angliji, Italiji in Franciji obširno noto, v kateri dokazuje, da nemore vzpostaviti reda v državi, dokler se ji ne dovoli, da mobilizira 50 tisoč vojakov, kar bi zadostovalo, da se zagotovi varnost v pobunjenih krajih. Potemtakem bi imela Bolgarija vsega skupaj 80 tisoč vojakov, s čimer bi bile določbe neuilxskega ugovora, ki dopušča Bolgariji samo 30 tisoč vojakov znatno prekoračene.

Mussolinijev program

LAŠKA VLADA PRIZNAVA POGODBE Z JUGOSLAVIJO. — DEMOBILIZACIJA FAŠISTOV. — RAZPUST PARLAMENTA. — PRED GENERALNIM ŠTRAJKOM?

Rim, 31. oktobra. (Izv.) Ministrski predsednik Mussolini je poslal vsem prefektom okrožnico, v kateri izjavlja, da je pozvan po zaupanju kralja prevzel vodstvo vlade. Od prvega do zadnjega uradnika zahteva, da storijo svojo dolžnost v interesu domovine. Okrožnica se konča z besedami: «Sam bom šel z dobrim vzgledom napre!»

Rim, 31. oktobra. (Izv.) *V političnih krogih se domneva, da bo nova vlada razpustila parlament še pred njegovim sestankom t. j. pred 7. novembrom.*

Lugano, 31. oktobra. (Izv.) Danes opolnoči je bilo izdano povelje za demobilizacijo fašistov. Fašisti, ki so se osem dni šli vojake, se bodo vrnili domov. Od mirnega razhoda fašistovskih čet je v mnogem odvisen nadaljni razvoj dogodkov. Manifest, ki odreja demobilizacijo, je poln lepih besed ter poudarja, da je pokret fašistov dosegel zmago. Proglas pozivlja, naj se demobilizacija izvrši mirno in naj se vsi fašisti povrnejo k svojemu delu. Mussolini je dal voditeljem rimskih policijskih revirjev ukaz, naj z vsemi sredstvi preprečijo spopade med fašisti in delavci.

Rim, 31. oktobra. (Izv.) Proglas splošne delavske zveze *svari delavce pred splošno stavko, ki jo zahteva komunistični komite strokovnih organizacij ter pozivlja, naj delavci ohranijo mirno kri ter naj ne izgubijo nade v bodočnost.*

Pariz, 31. oktobra. (Izv.) Kakor javljajo iz Rima, so vsi občinski sveti Italije, ki so v rokah komunistov, demisionirali. Socialistični organ «Azione» javlja, da se je komunistična stranka razpustila. Komunistični poslanci bodo odložili svoje mandate. Generalni tajnik fašistov je izjavil, da fašizem ne stremi po nadvladi. Vsa svoboda bo ostala nedotaknjena, ako ne bo nasprotovala nacionalnim interesom. Kdor bo delal proti narodnim interesom, se bo smatral kot inozemec. Najvažnejša naloga nove vlade je izboljšanje finančnega položaja ter znižanje deficita v proračunu, kar se pa ne bo skušalo doseči z novimi davki, temveč z redukcijo izdatkov. V zunanji politiki bo Italija odločno proti vsaki vojaški pustolovščini.

Sotrudnik lista «Chicago Tribune» je spremil Mussolinija na njegovem potovanju v Rim. Novi ministrski predsednik je izjavil, da program fašistovske stranke ne vsebuje šovinističnih načrtov, ker potrebuje Italija mir na zunaj in v notranjosti. Mussolinijeva vlada ne bo zavzela nobenega bojnega stališča. *Spopadi med Italijo in Jugoslavijo ali z drugo državo so izključeni.* Fašisti hočejo iz Italijanov napraviti močan delaven in priden narod.

V Rimu so fašisti zasedli ljudski dom socialistov, več poslopij strokovnih organizacij ter končno tudi redakcijo Nittijevega lista «Il Paese».

Rim, 31. oktobra. (Izv.) Nad 80.000 fašistov je danes šlo v sprevodu od vile Borghese do Kvirinala. Ko je sprevod dospel pred Kvirinal, je kralj z novim vojnim in mornariškim ministrom stopil na balkon. Fašisti so ga pozdravili s tem, da so vzdignili desno roko. Na ta pozdrav je kralj odzdravil vojaško. Vojaška letala so med tem časom krožila nad mestom. Eno letalo se je ponesrečilo ter padlo na tla. Žrtev pri tem ni bilo. Fašisti so v Rimu opustošili stanovanja dveh komunističnih poslancev. Fašisti z Reke so pretepli direktorja «Tribune» senatorja Malagodija, ki je svojčas polemiziral z D' Annunzijem. Vdrli so v prostore rimskega novinarskega kluba ter v stanovanje bivšega min. predsednika Nittija, kjer so pokradli spise in važne dokumente.

Rim, 31. oktobra. (Izv.) Med fašisti in prebivalci predmestja San Lorenzo je prišlo do spopada, pri katerem sta bili dve osebi ubiti. Mir je zopet vzpostavljen. «Giornale d' Italia» javlja, da odobrava Giolitti, da je kralj izročil oblast fašistovski stranki, ki je povzročila krizo.

Fašisti napram našim v Primorju

Gorica, 31. oktobra. (Izv.) Mesto je v zastavah. Fašisti so zasedli podkomisariat (okrajno glavarstvo) in prevzeli vso upravo dežele. Razpustili so deželni odbor in ga zasedli ter na stolnem trgu slovesno odstavili dr. Pettarina. V prostorih deželnega odbora se nahaja fašistovski glavni stan. Dr. Grusovin je moral prevzeti vodstvo poslov. Mnogo uradnikov, med njimi vsi slovenski, je odpuščenih.

Trst, 31. oktobra. (Izv.) V nedeljo sta se dr. Vratovič in dr. Slavič za pol. dr. Edinost podala v imenu goriških in istrskih Slovencev k generalu Sanna, ter mu izjavila, da naši legalno priznavajo aneksijo in hočejo izvrševati svoje dolžnosti, ter da žele, da se jim zagotovi varstvo pred nasiljem. General je slovenskim delegatom izjavil, da garantira nepristranost.

Češkoslovaška in Jugoslavija

Izjave ministra Kumanudija.

Praga, 31. oktobra. (Izv.) Današnja «Prager Presse» objavlja izjave finančnega ministra dr. Kumanudija. Gospodarsko sodelovanje obeh držav mora postati še bolj tesno. Medsebojni blagovni promet se dosedaj še ni mogel razviti, kakor bi to bilo želeti, ker se ni sklenila trajna trgovinska pogodba. Nadalje je zelo važna točka ureditev valutnih razmer. Vedno se izpreminjajoči tečaj češkoslovaške krone in dinarja ne dopušča redne trgovinske posle velikega stila. Vsled tega se mora doseči stalno razmerje med dinarjem in češkoslovaško krono. O udejstvitvi češkoslovaškega kapitala v Jugoslaviji je izjavil minister, da je Jugoslavija kot agrarna država mnogo navezana na tuj industrijski kapital. Samoobsebi je umevno, da pride v tem oziru v poštev predvsem češkoslovaški kapital

Jugoslavija in Italija

AVTENTIČNE INFORMACIJE O STALIŠČU NAŠE VLADE.

Beograd, 31. oktobra.) Spričo položaja, nastalega vsled fašistovskega pokreta v Italiji, se je naš dopisnik na pristojnem mestu informiral o stališču naše vlade in je dobil nastopne podatke: Naša vlada smatra, da je dejstvo, da so fašisti prevzeli krmilo Italije, iznenadilo ne samo vso italijansko javnost, ampak celo same voditelje fašistov, ki so pričakovali, da se bodo mogli v najboljšem primeru polastiti oblasti šele čez nekaj mesecev. Fašistovski preokret pomeni za nas nov položaj samo tedaj, če bi fašistovska vlada ne hotela ratificirati in izvesti rapallske pogodbe. Prejšnja vlada, posebno zunanji minister Schanzer, je kazala zadnje čase iskreno voljo likvidirati vsa zunanjepolitična vprašanja in v kolikor smo obveščeni, sta bila tudi D' Annunzio in sam vodja fašistov Mussolini pred vstopom v vlado za ratifikacijo, katero sta smatrala v interesu časti Italije za potrebno. Kakor pa izgleda, sedaj fašistovska vlada ne namerava ratificirati sklenjenih konvencij. V tem primeru naši vladi ne preostane ničesar drugega, kakor da registrira rapallsko pogodbo pri Zvezi narodov. To se doslej še ni izvršilo, kar znači ta korak že sam na sebi polovico obtožbe. Dosedanja italijanska vlada je, kakor že omenjeno, kazala pripravljenost likvidirati to vprašanje in zato je naša vlada smatrala, da ne obstoji potreba poostriti spor s takim korakom. Če bi registracija ne pomagala, imamo še eno sredstvo, da prisilimo Italijo, da izvede formalno pritožbo pri Zvezi narodov. Naš položaj v Zvezi narodov je danes povsem drugačen, kakor je bil pred nekaj meseci. Danes n. pr. Anglija, ki ima znaten vpliv na Zvezo narodov, ne stoji več za Italijo, kakor za časa Lloyd Georgea in sploh ima fašizem v angleški vladi resnega nasprotnika. Francija gotovo ne bo nastopila zoper naše interese. Na ta način ni dvoma, da bo Zveza narodov že v interesu svojega ugleda zahtevala od Italije izvršenje pogodbe in to tem bolj, ker sta nas i Anglija i Francija sami tirali v Rapallo. Povsem neverjetno je, da bi se fašistovska Italija uprla moralnemu diktatu vse Evrope. Da so fašisti prevzeli vlado, to more našim političnim intencijam le konvenirati, ker pride tako do popolnega razčiščenja sporov med nami in Italijo. Kakor hitro bi fašisti pokazali, da nameravajo započeti proti naši državi sovražno akcijo, bo vlada storila vse potrebno, da se zagotovi varnost naših obmejnih državljanov

Pariz, 31. oktobra. (Izv.) **Francoska vlada je dala zaupno vprašati novo italijansko vlado, kakšno stališče namerava zavzeti napram internacionalnim obveznostim zlasti napram pogodbam, ki urejujejo razmerje med Jugoslavijo in Italijo. Sprememba stališča italijanske vlade v tem vprašanju je zadeva, ki se tiče cele Evrope in je v zvezi z zanimivimi osnovami sedanjega internacionalnega stanja, na katerem je Italija kot sopodpisnik mirovnih pogodb istotako interesirana, kakor druge države.**

Kakor poroča današnji «Petit Parisien» je min. predsednik Mussolini priznal nujnost, da se izvedejo obveznosti, ki jih je Italija prevzela napram Jugoslaviji v rapallski pogodbi.

Poljski parlament

Pred volitvijo novega predsednika poljske republike.

Varšava, 31. oktobra. (Izv.) Kakor javlja «Kurier Polski», se bo vršil prvi sestanek novo izvoljenega sejma dne 21. novembra. Senat se sestane 28. novembra. Na skupni seji obeh zbornic se bo nato vršila volitev novega državnega poglavarja.

ČEŠKO-JUGOSLOVANSKA VINSKA POGODBA PRED PARLAMENTOM.

Beograd, 31. oktobra. (Izv.) Finančni minister je predložil parlamentu pooblastilo, da more vlada uveljaviti konvencijo, ki je bila sklenjena med našo kraljevino in Češkoslovaško glede uvoza vina in pive. To vprašanje bo na dnevnem redu ene prihodnjih sej skupščine.

ODGOVOR PRINC GJORGJA KONFISCIRAN.

Beograd, 31. oktobra. (Izv.) «Epoha» bi bila morala objaviti pismo princa Jurija kot odgovor na včerajšno pismo vlade. Odgovor je bil zaplenjen.

AKCIJA INVALIDOV.

Beograd, 31. oktobra. (Izv.) Delegacija invalidov, ki šteje okrog 100 članov in ki je bila izvoljena na zadnjem invalidskem kongresu je imela danes sejo, na kateri se je razdelila na tri sekcije: sekcijo za propagando v časopisju, sekcijo za pogajanja z vlado, in deputacija, ki se bo predstavila kralju. Ves pokret ima svrho, da se čim prej izvede invalidski zakon.

ZASTOPNIKI LIGE NARODOV V BEOGRADU.

Beograd, 31. oktobra. (Izv.) Danes popoldne so ravnatelji beograjskih listov priredili na čast generalnemu tajniku Zveze narodov siru Eriku Drummondu čajanko.

ZVIŠANJE ŠTIPENDIJ.

Beograd, 31. oktobra. (Izv.) Na predlog prosvetnega ministrstva se zvišajo ustanove našim dijakom, ki študirajo na Češkem, na 1200 č. K, dijakom pa, ki študirajo v Nemčiji in Poljski na 1000 Din mesečno.

NOVI ZAKON O USTROJSTVU VOJSKE.

Beograd, 31. oktobra. (Izv.) Načrt zakona o ustrojstvu vojske v naši kraljevini, katerega je sedaj ministrstvo za vojno in mornarico končalo, se v kratkem izroči zakonodajnemu odboru.

NOVI ŠVICARSKI PARLAMENT.

Basel, 31. oktobra. (Izv.) Končnoveljavni izid volitev v švicarski narodni svet je nastopen: 60 demokratov, 45 katoliških konservativcev, 43 socialistov skupine kmetov, obrtnikov in meščanov 34, deset narodnih demokratov, 3 pristaši socialpolitične skupine, dva komunista in dva poslanca izven stranke.

HAJDUK MEHANIĆ.

Beograd, 31. oktobra. (Izv.) Kakor poroča beograjska «Pravda» se je v Novem Pazaru zopet pojavil hajduk Mehanić s svojo roparsko tolpo. Predvčerajšnjim popoldne je napadel na potu iz Zenice v Novi Pazar skupino 20 orožnikov, ki so se po enournem boju morali umakniti v Zenico, ker so bili roparji premočni. V borbi je bil ustreljen en orožnik dva sta bila pa lahko ranjena. Roparji so imeli več mrtvih.

Borza

Zagreb, devize: Dunaj 0.0621 — 0.0871, Berlin 1.235 — 1.535, Budimpešta 2.3525 — 2.6525, Milan 248 — 252, London 272.50 — 277.50, Newyork 61 — 62, Pariz 432.50 — 437.50, Praga 198.50 — 201.50, Varšava 0.575 — 0.675, *valute:* dolar 60 — 61, levi 29 — 31, češke krone 195.50 — 198.50, funti 272.50, franki 430, drahme 100, napoleoni 220 — 230, marke 1.30 — 1.60, leji 45, švic. franki 1095 — 1105, lire 244 — 248.
Banka za Primorje 135.
Brodska banka 74 — 77.
Hrvatska eskomptna banka 162.50 — 168
Jadranska banka 410 — 425.
Jugoslovenska banka 101 — 102.
Ljubljanska kreditna banka 200 — 205
Slavenska banka 102 — 103,
Praštediona 1055 — 1070.
Reška pučka banka 60.
Slovenska eskomptna banka 160.
Srpska banka 148 — 150.
Eksploatacija drva 115 — 125.
Goranin 97.50.
Narodna šumska industrija 94.
Našička industrija drva 110 — 115.
Gutman 270 — 280.
Slavonija 100 — 102.
Trboveljska premog. družba 255.

Beograd, *devize:* Ženeva 1128, Budimpešta 2.47, Praga 200, Pariz 440, Dunaj 0.083, Sofija 42, London 274.50, Newyork 61, Berlin 1.40, Milan 240.

Praga, *devize:* Berlin 0.61 — 0.81, Curih 572.50 — 575.50, Milan 125.75 — 127.25, Pariz 219.25 — 220.25, London 141.62 — 143.12, Newyork 31.70 — 32.10, Beograd 51.25 — 51.75, Sofija 21.1750 — 21.5750, Dunaj 0.0350 — 0.0450, Varšava 0.17 — 0.27, Budimpešta 1.2050 — 1.3050 *valute:* marke 0.67 — 0.87, lire 124.75 — 126.25, franc. franki 219.20 — 220.75, dolarji 31.80 — 32.10, dinarji 50.25 — 50.75 avstr. krone 0.035 — 0.075.

Curih: Berlin 0.12½, Newyork 555, London 24.74, Pariz 38.55, Milan 22.15, Praga 17.45, Budimpešta 0.22, Zagreb 2.28, Bukarešta 3.50, Varšava 0.0350 Dunaj 0.0073, avstrijske krone 0.0078.

Zagreb, 31. oktobra. (Izv.) (Žitne cene). Pšenica 1320 — 1325, rmena koruza 1060 — 1100, ječmen za pivovarne 560 — 1000, oves 900, pšenična moka št. 0 — 1000, pšenična moka št. 2 1850 1950 — 2200, pšenična moka št. 6 1750 — 2000, otrobi 600 — 620.

Benito Mussolini

Benito Mussolini novi ministrski predsednik, notranji in začasni zunanji minister Italije, ki je z nacijonalno fašistovsko revolucijo, spominjajočo močno na garibaldinske tradicije, sestavil vlado narodne koncentracije v Italiji, je star komaj 39 let. Rodil se je 29. julija 1883 v Varanu in je učitelj po poklicu. Udejstvoval se je že zgodaj v revolucijonarni stranki in izdajal nekaj časa v Luganu v Švici italijanski dnevnik «L' avvenire del lavoratore» (Bodočnost delavca). Po študijskih potovanjih po Nemčiji se je vrnil v Italijo in ustanovil list «Lotta di classe» (Razredni boj), v katerem je propagiral predvsem politično okrepitev socijalistov, zanemarjajoč popolnoma strokovne organizacije. Na strankinem kongresu v Modeni (1912) je zmagal s svojim intransigentnim stališčem in postal vodja revolucijonarne struje. Na njegovo zahtevo sta bila reformistična socijalista Bissolati in Bonomi izključena iz stranke. Kot glavni urednik «Avantija» službenega glasila ital. soc. stranke je merodajno vplival na celo taktiko svoje stranke. Njegov skok od radikalnega socijalizma k radikalnemu fašizmu je pa le navidezno tako velik...

Ob izbruhu svetovne vojne je bil pravi diktator v stranki in pričel takoj energično propagando za vstop Italije v vojno. Po srečno končani vojni je stopil na čelo fašistovskega gibanja, ki naj bi prineslo državi preporod in nov duh v politiko. Fašizem je zmagal in se polastil vrhovne državne uprave. Nacijonalno revolucijo, ki jo je izvedel Mussolini, smatrajo italijanski listi kot pričetek nove dobe v italijanski zgodovini. Ali pa je Mussolini v resnici ona krepka roka, ki naj vzbudi od socijalnih bojev močno razrovano državo k vstajenju, to bo pokazalo že najbližja bodočnost.

Predebelo naličeno...

G. Kukovec je strašno na poti gg. okoli «Slovenskega Naroda». Izgleda, da na Štajerskem dobro čistijo zajedničarske liste sicer bi ne bilo toliko divje jeze proti Štajercem, kakor jo sedaj širi tetka iz Knaflјeve ulice. G. Kukovec se v ljubljanske volitve nič ni vtikal, pač pa povedal nekaterim gospodom, ki stanujejo v Ljubljani, nekaj prav gorkih. Sedaj bi pa ti gospodje radi, da bi mesto njih bila razžaljena — vsa Ljubljana. To gre vendar predaleč, kajti ni g. Triller in g. Ravnihar nista poosebljena Ljubljana. Ako ste na drja Kukovca hudi, da je bil za dve oblasti, bodite hudi tudi na drja T. in dr. R., ki sta izrečno odobrila glasovanje za zakon o razdelitvi države na oblasti.

Hujskanje proti Štajercem že davno v Ljubljani več ne vleče. Čemu se vračate na stare napake, ki smo mislili, da ste jih že preboleli? Sicer pa vsakdo ve, da je g. Kukovec kot minister in poslanec delal ravnotako za Ljubljano kakor za Maribor. Ljubljana bo v državi in v Sloveniji *to, kar bo sama vredna* in kar bo sama hotela. Če jo bodo vodili pritlikavci, bo dolga vas in če jo stokrat imenujete «prestolica». Če jo boste vpeljali v separatistične vode, kakor se zdaj trudi «Slovenski Narod», potem izgubi poslednje prijatelje. Nekateri kratkovidneži mislijo, da bo Ljubljana propadla, če bi se par uradniških družin preselilo v Maribor. Da bo s tem Maribor narodno utrjen, zato se ti ljudje nič ne zmenijo. Bodočnost Ljubljane je v trgovini, v industriji v obrti, ne pa v številu uradov. Kdor pa hoče okrog Ljubljane in Slovenije zgraditi visoko ograjo separatizma, ta je njen škodljivec. Obdržite svoj lokalni patriotizem zase gg., ker je šminka predebelo naložena, in vsakdo vidi pravi obraz. Sicer se pa kdo okoli «stare fregate» morda še spomni, da je v davni mladosti razpela svoja jadra — v Mariboru.

Politične beležke

+ **Vprašanje oblastnih županov.** Minister pravde dr. Marković je sklical ukaz. komite ministrov na sejo, da reši vprašanje oblastnih županov in članе glavne kontrole. «Pravda» javlja, da se bo razdelitev teh županov izvršila po istem ključu, kakor je uveden za uradništvo v ministrstvu za notranje stvari.

+ **Ljubljanske kandidatne liste.** Rok za vlaganje kandidatnih list za ljubljanske občinske volitve je zaključen. Vložene so bile vsega štiri liste: prva je demokratska, druga pa klerikalno - komunistična lista. Med Bernotovci in zajedničarji se je razvila polževa dirka, v kateri so odnesli zmago zajedničarji. Tako je Bernotova soc. dem. lista tretja, zajedničarska pa četrta. Po členu 21. volilnega zakona se morajo vložene liste čim je končano postopanje po čl. 18. in 19. najkasneje osmi dan pred volitvijo razglasiti s strani magistrata v Uradnem listu ter nabiti na občinski deski.

+ **Kandidatska lista SSJ.** Oficijalna soc. - dem. (Bernotova) stranka je vložila kandidatno listo, katere nositelj je Jože Ogrin, mizarski pomočnik. Po vrsti so potem kandidati Jakob Bolé, gostilničar; Karel Kisovec, železničar; Ivan Svetlin, sprevodnik v pok.; Ivan Roštan, računski nadsvetnik; Miha Tarman, sprevodnik v pok. itd. Gosp. Bernot je na devetem mestu. «Naprej» poudarja, da je ta lista znak prerojenja soc. - dem. stranke.

+ **Adresa praške češke univerze predsedniku češke države Masaryku.** Predsednik Masaryk je na dan pred veliko obletnico sprejel zastopnike akademskega senata praške češke univerze, rektorja prof. dr. Cirila Horačka in oba dekana prof. dr. Domina in prof. dr. Friedricha. Ta deputacija je izročila Masaryku adreso s tem - le besedilom: «Spoštovani gospod predsednik! Akademski senat Karlove univerze je v svoji prvi letošnji seji ugotovil, da je poteklo letos 40 let Vašega akademskega delovanja na naši univerzi. Tuji in nepoznani ste prišli, toda naglo ste si **osvojili srca in glave tisočev in obogatili ste vse naše kulturno življenje.** Za istino strmeči mladini ste postali **vodnik in buditelj.** Otvorili ste jej **nova obzorja** in navezali ž njo **prijateljske stike duha.** Mnogi pa niso prav spoznavali Vaših stremljenj, **zavist in krivica** Vam nista prizanašala, toda Vaše geslo «**Pravda vitézi» (Istina zmaguje!)** je končno obveljalo. Ko je zorelo zrno, sejano od Vaših velikih prednikov, je usoda Vam dovolila, da **spravite bogato žetev pod streho.** Postali ste duševni **osvoboditelj naroda,** in postali ste tudi **njegov politični** osvoboditelj. Danes ste najvišji glavar samostojne češkoslovaške države. Karlova univerza bo v Vas z **najglobljim spoštovanjem in hvaležnostjo vedno videla enega svojih največjih učiteljev.»** Redki slovenski poznavalci velikega vzornika se ob štiridesetletnici Masarykovega akademskega dela z globokim spoštovanjem in iskreno hvaležnostjo spominjamo njegovih naukov, ki so tudi sedanji napredni jugoslovanski generaciji dali smer in cilj.

+ **Projekt konkordata z Vatikanom.** Te dni je ožji odbor komisije, katero je postavil zunanji minister za študij vseh vprašanj, ki se tičejo katoliške cerkve v Jugoslaviji in papeške stolice, zgotovil načrt konkordatne pogodbe. Ta načrt, ki ga mora še odobriti širša komisija in ministrski svet, naj služi kot baza za pogajanja z Vatikanom, ki se bodo kmalu pričela. Načrt vsebuje dve kardinalni načeli, od katerih naša država ne bo odstopila: škofe naj nominira država in v katoliško bogoslužje naj se vpelje mesto latinščine staroslovanski jezik. S tema dvema zahtevama soglaša ogromna večina katoliškega dela našega naroda, pa tudi večina jugoslovanskih škofov in drugih katoliških dignitarjev. Vesti, ki prihajajo iz Rima, pa kažejo, da so v Vatikanu na poslu jako močni vplivi, ki hočejo na vsak način preprečiti, da papeška stolica prizna slovansko bogoslužje. Beograjska «Politika» opozarja, da so te intrige povsem podobne onim iz leta 1914., ko je Avstrija z vsemi sredstvi skušala preprečiti konkordat med Srbijo in Vatikanom, ki je tudi uvedel slovansko bogoslužje. Na mesto Avstrije je stopila danes Italija, katere vpliv na vodstvo katoliške cerkve je danes večji, nego je bil vpliv Avstrije pred vojno. «Politika» opozarja, da so zlasti tudi fašisti odločeni izrabiti vpliv katoliške cerkve za svoje namene ter citira izrek sedanjega laškega ministrskega predsednika Mussolinija: «Potom katoliške cerkve se mora širiti italijanski imperijalizem.»

+ **Mussolinijev kabinet.** Nova italijanska vlada je bila včeraj dopoldne od kralja zaprisežena in je sestavljena sledeče: predsedstvo, notranje in začasno zunanje zadeve Benito Mussolini, vojno general Diaz, mornarico admiral Thaon de Revel, kolonije Federzoni, pravosodje Oviglio, finance De Stefani, zaklad Tangorra, prosveto Gentile, javna dela Carnazza, poljedelstvo De Capitani, trgovino Rossi, socijalno skrb Cavazzoni, pošte Colonna di Cesaro, osvobojeno ozemlje Giovanni Giurati. Razven vojnega in mornariškega ministra so vsi ministri poslanci. Kabinet obstoji iz 4 fašistov, 3 demokratov, 2 nacijonalistov, 2 popolarov in 1 liberalca in predstavlja vlado narodne koncentracije brez socijalistov.

+ **Zemljoradniki in hrvatski problem.** V nedeljo je bil zaključen kongres zemljoradniške stranke v Banjaluki. Kongres je soglasno sprejel resolucijo, v kateri izjavlja, da se mora hrvatsko vprašanje rešiti z ureditvijo zemljoradniških zadrug države, ker se bo samo tako omogočila katerakoli bila hegemonija. Obsojajoč današnji režim obžaluje Zveza zemljoradnikov, da se velik del hrvatskih seljakov tako dolgo abstinira od parlamentarnega dela ter želi, da pridejo čimprej v parlament vsi hrvatski seljaki in da v bratski zajednici s srbskimi in slovenskimi zemljoradniki brez obzira na vero in ime delajo v bratskem sporazumu.

+ **Konec «Novega Lista».** V Splitu je izhajal že tretje leto dnevnik «Novi List». Odkar je njegov urednik in izdajatelj pretvoril svoj list v nekako poluslužbeno glasilo NSS, ki si jo je gosp. Tartaglia z velikim tamtamom in s pomočjo slovenske NSS ustanovil, je list izgubljal bralce in naročnike ter je končno propadel. V zadnji številki naznanja «Novi List», da znaša njegov deficit 300.000 kron in da je naročnike, ki so z naročnino na dolgu, izročil — advokatu.

Po svetu

— **Komunizem v praksi.** Železniški komisarijat sovjetske Rusije objavlja v svojem uradnem listu sledeče podatke: V avgustu in septembru je bilo na ruskih železnicah 62.826 slučajev tatvine. Pokradenega je bilo 420.000 pudov (po 16 kg) živil, 215.000 pudov tekstilnega blaga, 518 glav živine, 3 vagoni soli, 96 vagonov premoga in lesa za kurjavo, 12 tisoč pudov kolonijalnega blaga. Aretiranih je pa bilo radi tatvine 6287 oseb v železničarski službi, med njimi 1438 mož železniške policije in 68 mož železniške žandarmerije.

— **Clémenceau** je bil na svojem potovanju po svetu tudi gost indijskega kneza. Pri banketu se je po tamošnji šegi producíral tudi glumec, ki je žrl ogenj, spuščal žive golobe iz rokavov, požiral meče in sploh znal razne vragolije, ki jih navaden purgar ne zna. Končno je stopil h Clemenceauu in ga prosil, naj mu da izpričevalo o vseh teh umetnostih. «Izpričevala ti sicer ne morem dati», mu odgovori «Tiger», «vendar pa izjavljam, da tako spretnega čarovnika od mirovne konference dalje še nisem videl...»

— **O bivšem saškem kralju Avgustu** se širijo serije nedolžno-posmehljivih zgodbic. Za poskušnjo navajamo dve: Na nekem dvornem koncertu je prepevala tudi znana operna pevka Wittigova. Po koncertu jo kralj nagovori: «No, kakšna pa je akustika dvorane?» — «O, izvrstna!» odgovori pevka, a sapa ji zastane, ko jo kralj promptno vpraša: «Zakaj ste se pa potem tako drli?» — Drugikrat se orjaški in debeli kralj v civilu gunca po Pillnitzer Strasse in zapazi od daleč, kako sta se splašila konja, ki vlečeta mesarski voziček v divjem diru za seboj. August je pa že od nekdaj ves konjski, zato se zaleti sedaj pred plašne konje in jih s krepko roko ustavi. Mesar se neznanemu lepo zahvali in ga vpraša: «Ali si morda tudi ti mesar?» — «Ne,» pravi kralj, «samo tako izgledam».

Prosveta

Ljubljanska drama.

Sreda, 1. novembra: Živi mrtvec. Izv.
Četrtek, 2.: Hedda Gabler E.
Petek, 3.: Hedda Gabler A.
Sobota, 4.: Hedda Gabler. Izv
Nedelja, 5.: ob 3. popoldne Jack Straw. Izv. — Ob 8. zvečer R. U. R. Izv.
Ponedeljek, 6.: Hedda Gabler. C.

Ljubljanska opera.

Sreda, 1. novembra: Tajnost. Izv.
Četrtek, 2.: Zaprto.
Petek, 3.: Lakme. C.
Sobota, 4.: Jenufa. D.
Nedelja, 5.: Triptychon. Izv.
Ponedeljek, 6.: Zaprto.

*

ŠENTJAKOBSKI GLEDALIŠKI ODER.

Sobota, 4. novembra: «Mladost», ljubezenska drama.
Nedelja, 5. novembra: «Mladost», ljubezenska drama.

*

Mariborsko gledališče.

Sreda, 1.: «Ilirci». Izv.
Petek, 3.: Koncert Glasbene Matice.

*

Glasbena Matica v Mariboru. Orkestralni odsek otvori letošnjo koncertno sezono s svojim četrtim sinfoničnim koncertom v mestnem gledališču dne 3. novembra ob 20. uri. Proizvajalo se bo: 1.) Grossman L.: Ogrski ples iz opere «Duh vojvode». 2.) Dvořak Anton: Legenda št. 3. 3.) Beethowen: Uvertura «Coriolan». 4.) Slavko Osterc: Sinfonija «Ideali». 5.) Zdenko Fibich: «V podvečer», idila. 6.) Dvořak Anton: Uvertura k operi «Selma sedlak». Posebno opozarjamo na veliko sinfonijo našega mladega nadebudnega komponista Slavka Osterca, ki stopi takrat prvič pred javnost kot orkestralni komponist. O delu samemu spregovorimo še pred koncertom obširnejše. — Vstopnice se dobe pri gledališki blagajni v uradnih urah po gledaliških cenah.

Anketa mariborskih kulturnih društev, Ljudske univerze in Zgodovinskega in muzejskega društva, ki se je vršila v pondeljek, je bila zaradi pomanjkljivih priprav slabo obiskana. Razpravljalo se je zlasti o sanaciji zgodovinskega društva, ki mu je vsled pomanjkanja dotacij onemogočeno nadaljnjo uspešno delo, posebno izdajanje dragih publikacij. Sklenjeno je bilo, da se v korist društvu priredi pozimi javna zbirka.

Slavistične vesti. Kakor znano, je začel letos v Pragi v redakciji prof. Hujerja in Murka izhajati list «Slavija», strokovni organ slavistike, naslednik Jagićevega «Archiva». Toda založništvo lista «Unie» je sedaj odpovedalo nadaljnje izdajanje iz gmotnih razlogov: sedaj se išče drug založnik. Pač pa izdajo idejo v kratkem zopet «Prilozi» za jugoslovenske književnosti, ki jih izdaja beograjski univ. prof. P. Popović.

Koledar «Jugoslavija». Zveza dobrovoljcev v Zagrebu je izdala velik narodni koledar, obsegajoč 320 strani. Koledar vsebuje vrsto zanimivih člankov naših prvih javnih delavcev. Obširno je opisano zlasti zgodovinsko gibanje za našo osvoboditev in ujedinjenje in položaj naših bratov v Italiji, Avstriji, na Gráškem in Madžarskem. Mnogo je tudi poučnega in zabavnega čtiva. Cena 20 Din. Koledar se dobi v Tiskovni zadrugi v Ljubljani, Prešernova ulica in ga vsem toplo priporočamo.

Molnar: Nebeška in zemeljska ljubezen. Drama v petih slikah. Tako se zove najnovejše dramatično delo avtorja «Vraga», «Gardnega častnika», «Bajke o volku» in «Lilioma». Noviteto bo igralo prvič dne 3. novembra «Ogrsko gledališče» v Budimpešti. Glavni vlogi igrata 17letna Lonti in 22letni Emerik. Lonti ljubi Emerika, ki pa ima razmerje z njeno materjo; dekle zblazni, si domišlja, da je umrla in živi kot angel dalje med ljudmi. Končno «zleti» skozi okno in se ubije.

Ibsenov «Neprijatelj ljudstva». V Splitu so igrali prvič to dramo.

Sokolstvo

I. Jugoslovenski vsesokolski zlet. Seja likvidacijskega odbora se vrši jutri, dne 2. novembra točno ob 6. uri zvečer v saveznih prostorih.

Sport

Ilirija : kombinirano moštvo Hermes-Jadran. — Danes ob 15. uri se vrši na sportnem prostoru Ilirije pred drž. kolodvorom nogometna tekma med kombiniranim moštvom Hermesa in Jadrana ter Ilirijo. Iz najboljših igralcev Jadrana in Hermesa sestavljeno kombinirano moštvo je tako močno, da bo Iliriji popolnoma enakovreden protivnik. Ob deževnem vremenu se tekma ne vrši. — Sestava kombiniranega moštva: Mihelčič (H) - Vlah (H), Prešeren (H) - Vončina (J), Bončina (J), Černe (H), Jamnik (J), Martinak (J), Rape (J), Pleš (H), Pokorn (J).

Tekma med reprezentancama češke in nemške nogometne zveze, ki se je vršila v soboto v Pragi, je končala neodločno s 3 : 3 (3 : 0). V včerajšnji številki se je v poročilu o tej tekmi vrinila pomota. Boj je bil izredno napet in so ljubitelji nogometa občudovali lepo tekmo, pri kateri so bili Nemci najprej v premoči ter do odmora vodili s 3 : 0. V drugi polovici pa so zelo popustili in se je posrečilo Čehom izenačiti.

Dunajski smučarji srečnejši kot naši. Zadnje dni je mnogo dunajskih smučarjev odšlo na Rax, ki je že polna snega. S tem se je pričela za dunajske smučarje letošnja sportna sezona. Koliko časa bodo morali še potrpeti naši smučarji?

*

Izreden občni zbor mariborske podružnice SPD. Na izrednem občnem zboru podružnice SPD v Mariboru, ki se je vršil v pondeljek, je bil mesto dosedanjega zaslužnega predsednika dr. Brenceta, ki odhaja na svoje novo mesto v Ljubljano, izvoljen za predsednika okr. sodnik dr. Senjor, marljiv narodni delavec, na njegovo mesto pa v odbor dr. Šnuderl. Odstopivšemu predsedniku, ki je posvetil ves svoj prosti čas povzdigi planinstva na Pohorju in sploh v mariborski okolici, je bila izrečena zahvala. Občni zbor je tudi sklenil, da se postavi pri Ribiškem jezeru nad Veliko kapo in Klopnim vrhom planinska koča, ki bo posvečena zimskemu sportu. V to svrho je dal inž. Lenarčič že na razpolago potrebni prostor, les in gradbeni materijal, s čemer je stavba zasigurana.

Obolus za prvi november

Za «narodni praznik» vseh sentimentalnih svetih in vseh vernih duš je bilo napisanih že toliko raznih refleksij, da je prav vseeno, če izide še ena več. Uredništvo «Jutra», ki hoče biti vedno aktualno, naj si samo pripiše posledice.

Ali naj prepišem iz lanskega dunajskega šmoka jokavost, ki pripoveduje vsemu svetu, da ubogi Dunajčan še za svečo nima na grob? Nak, prepisoval pa že ne bom, vsaj iz lanskih dunajskih listov ne. Tu bi me znal zalotiti kdo s kake druge fakultete. Če že prepisuješ, prijatelj, vzemi cirilski original, pa te živ krst ne bo dobil v pest. Toda v cirilici ne poznam nič tako sentimentalnega, tu si na grobeh le prisegajo, da bodo še pozni rodovi, in tako dalje. Torej kaj druzega!

Jean Paul je nekdaj napisal «Die Neujahrsnacht eines Unglücklichen». Tisto omledno jamranje bi Vam prav privoščil, to bi bilo za Vaš okus, banda! Žal pa ne gleštam Paulovih spisov, v Paulu de Kocku pa ne najdem nič primernega. Že izgleda, da se bom moral sam potruditi. Tfej!

— — —

V miznici je maček. Steyr 1917, 7567 v, kaliber 9 mm. Cevka je mrzla, če si jo nastaviš na sence. Obod je iz mrzlega, plavega jekla, ročaj iz rjave hrastovine. V niem je prostora za repetirni mehanizem in za osem debelih patron, sivobučnih. Čemu osem? Ena sama zadostuje, bi zadostovala, če bi ti in jaz ne bila tako histerično neodločna in mevžasta modernista, ki si pač včasih želiva smrti, pa se je obenem ravnotako nemotivirano bojiva..

Megla.

V grlu me že več dni duši, v očeh skeli, čeprav so suhe. Iz spanca se budim plašno, sunkoma, in mezinca na obeh rokah sta otrpla. Tfej!

— — —

Nekoč sem v «Jutru» opisoval «svoje nedelje». Dom se mi je priskutil. Večna nesporazumljenja, večni «psihološki konflikti», večno jadikovanje. Vse skupaj ni vredno počenega groša. Izvor: Neuroza. Ne vem, ali ženina, ali moja, ali obojna, ali svetovna. Neuroza. Ti kriva, jaz kriv, — oba kriva. Toda jaz ne bom drugačen, nikdar. Iz mene ne boš napravila uradnika, ki bi odsedel v banki ali na sodniji svojih šest, sedem ur dela in se potem posvetil familiji. Konstrukcijska napaka, toda — tako je. Ali potrpeti, ali pa zlomiti konstrukcijo. — Tudi ti ne boš drugačna, se bojim. Večje nevšečnosti prenašaš udano, in ko so me biriči gnali, si vrgla zbiranje za Rdeči križ patrijotičnim babam pred noge, češ, za Avstrijo naj jaz prispevke nabiram, ko moj mož radi svojega prepričanja sedi? Ko pa se pred 14 dnevi nisem hotel peljati v Maribor, — brrr, Sokrat ni Ksantini zameril nobene krivične obdolžitve. Toda jaz nisem Sokrat. V nobenem oziru. Zato si tudi svoje fasone ne dam očitati. Ljubše mi je, da greva vsaksebi, kakor pa, da bi vlekla na enem plugu na dve strani...

Kriza, ki morda res nima izhoda. Tako romam zopet iz mesta ven, po blatni Martinovi cesti, pod južno železnico, mimo barak. Dež curlja vse naokrog, mokrota, megla, mrak vsepovsod. Ko sem bil zadnjič na tej poti, sem srečal dve ženi, v črnem. Ena je bila blagoslovljena, in ko se je počasi vračala iz mrtvega v živo mesto, so se jej lica in oči smehljale.

Danes stopam sam k sinovemu grobu. Nikogar ne srečam, nikogar ne vidim. Cesta je polna senc. Grenak okus imam v ustih, grenko v grlu. Uro pozneje nazaj. Ničesar mi ni sinček povedal, ni me potolažil, ne olajšal. Kakor da mi je naložil povrh vseh drugih bremen še svoj nagrobni kamen, na katerem je ena sama beseda, zame težka kakor svet: Gjorgje.

Že ko sem daleč od mrtvega mesta, čez železnico, in ko stopam mimo tvornic in barak, me še pozdravlja izpod ruše nepozabno njegovo drobno vekanje: «Le, le, le...»

— — —

Stari dolgočasni osel Immanuel Kant je daroval svetu definicijo: «Zakon je pogodba dveh oseb za medsebojno posest. Ta pogodba se izvršuje z medsebojno uporabo vseh iz spola izvirajočih lastnosti.» Toda stari filozof ni vedel vsega, in je bil in puncto puncti sploh bolj — samosvoj. Zato je lahko definiral.

Jaz pa pravim: Zakon je grob ljubezni.

Kje so lučke, da jih prižgem na tem grobu? Nekaj uvelega cvetja, nekaj hvaležnih spominov... «Srce je prazno, sreče ni, nazaj si up in strah želi.» To je obrabljen citat, pa vendar še ni tako zelo obrabljen, da bi se ne dal — občutiti. Ravnotako druga Prešernova krutost: «Dušce vaji so vesele — repetničice razpele — oče, matere očesa — solzne gledajo v nebesa...»

No, vidite, dragi bralci, ki ste mi nasedli in mi sledili do semkaj: Kmalu bomo pri šmokovem lanskem uvodniku iz Neues Wiener Tagblatta... «Naturam expellas furca, tamen usque recurret» je rekla svinja in požrla želod.

Tfej!

Običajno gredo danes s pokopališča v oštarijo, potem pa obiskat «Mlinarja in njegovo hčer». Že dve sezoni nisem bil v gledališču, pri «Ljudskem odru» pa sploh še nikdar. Toda danes je vseh mrtvih dan, zakaj bi jaz ne šel tja? «Mlinar in njegova hči!» Koliko spominov na tisti čas, ko sem bil tele sedemnajstih let, roženevet! Takrat mi ni bilo mar za lučice na grobovih, mesto slabih podlistkov sem včasih prepisoval dobre domače naloge, prva pojasnila sem dobil od Ščetinškove Zefe, — še danes sem jej hvaležen, — in kadar sem čital na rokonisnih plakatih, da bosta v «Čitalnici» zopet, «kakor običajno», dnevu primerna «Mlinar in njegova hči», nisem mogel udušiti smeha pri misli na tistih dvanajst strahov, ki bodo tudi letos imeli na rjuhah napisano «Damenschwimmbad Cilli». Tudi mlinarja sem poznal, — podnevi je bil urar, — in pa Konrada in njegovo punco, mlinarjevo hčer, ki je tako rada poslušala, kadar jej je on igral na flavto ali klarinet, ali nekakšen sličen instrument.

Danes naj grem k «Mlinarju», pa bo njegova melodija najprej običajno «žvižganje na vse», in končno, vsaj za moje uho — tista prokleta bajazzova sentimentalna cunja, ki se ponavlja v vseh varijantah in jezikih in je ni nikdar kraj:

«Ridi, bajazzo, — —
in smešno je tvoje gorje!...»

Vi pa le pojdite, ljubčki, ne pustite si kvariti veselega pokopališčnega razpoloženja, samo velike rdeče robce si pripravite, da si boste vanje brisali svoj smeh, svoj nos, svojo ginjenost in svoje od zaljubljenega stiskanja tople in vlažne roke . . . Tisti čas morda večerja tam kje ob Volgi mati polpečeno bedro svojega sinka, kateremu je s sekiro razklala glavo. Kultura je zelo relativen pojm, zelo relativen, dragec moj! Tista mati najbrž nima navade, da bi prižigala svečko na grobu, in sploh imajo tam drugačen koledar.

Politični odmevi.

Navajanje ljudstva k vohunstvu in denunciranju učiteljstva

«Kjer imate nesrečo, da imate takšnega učitelja v šoli, o katerem veste, da je brezverec, *pazite nanj! Redno vsak dan izprašujte otroke* doma, kaj učitelj v šoli uči in če otrokom razlaga kaj takega, kar se *ne sogla*ša *z našim prepričanjem*, takrat doma otroku dobro razjasnite zmoto in *opozorite na to tudi duhovnike.*

Potem pa *napravite vlogo na višji šolski svet* kot je sledeči vzorec:

Slavni višji šolski svet v Ljubljani.

Podpisani stariši šoloobveznih otrok krajnega šolskega okoliša..... uljudno prosimo slavni višji šolski svet v Ljubljani, naj nastavi na tukajšnjo šolo učitelja, ki je katoliškega mišljenja, govorjenja in življenja.

Krščanski stariši zahtevamo krščanske učitelje!

Podpisi: A. B., pošilja 3 otroke v šolo, M. P., pošilja 2 otroka v šolo, itd.

Opozoriti je treba, da je najbolje, da se ne navede v prošnji nobena napaka učiteljeva, ker se učitelji z raznimi tožbami skušajo oprati, pač pa oskrbite veliko podpisov, posebno takih starišev, ki pošiljajo po več otrok v šolo.»

«Domoljub», štev. 42., z dne 25. oktobra 1922.

* * *

Predstoječi slučaj ni tako nedolžen, kakor je to videti na prvi pogled. Zadnji «Domoljub» prinaša članek «Pismo starišem», dopis baje «kmečkega» očeta, v katerem se nahajajo tudi gori navedene besede.

Prepričani smo, da se bo marsikateri fanatični oče spozabil in bo sledil demagoštvu. Posledica bodo tožbe in obsodba staršev pred sodiščem, kakor se je to zgodilo v Nazarjih pri Mozirju, ko je neka žena, nahujskana po shodu katoliškega duhovnika in narodnega poslanca dr. Hohnjeca zoper šolo in učiteljstvo, se spozabila proti učitelju in je bila nato sodnijsko obsojena in kaznovana.

Značilno pri gorenjem hujskanju je sledeče: 1. Starši naj zaslišujejo in vohunijo zoper učiteljstvo pri otrocih, 2. na podlagi teh izjav od otrok naj napravljajo ovadbe zoper učiteljstvo, 3. te ovadbe naj ne prinašajo nobenih konkretnih navedb zoper učiteljstvo, da bi se učiteljstvo ne moglo sodnijsko braniti zoper klevete.

Ker je učiteljstvo državno uradništvo, zato je brezdvomno, da je smatrati gorenje hujskanje kot pavšalno hujskanje zoper gotov stan, zoper učitelja kot osebo, a spominjamo se časov, ko cenzura takega ščuvanja zoper državno uradništvo ni dopustila, ko se je v takih slučajih postopalo z vso rigoroznostjo. Tembolj se čudimo takemu postopanju, da učiteljstvo ne najde zaščite v takih slučajih v državi sedaj, ko sede na vodilnih mestih pokrajinske uprave in državne vlade možje, ki se kažejo vedno naklonjene in zagovornike učiteljstva.

Gotovo je, da cenzura in državno pravdništvo v tem slučaju ni izpolnilo svoje dolžnosti!

Slučaj je gotovo kriminalnega značaja. Če se bo tako puščalo brez obrambe stan državnega uradništva, ki vzgaja bodoče generacije in ki se lahko smatra kot najdržavotvornejši, je to vse obsodbe vredno.

Še druga instanca je, ki pride tu v poštev. to je višji šolski svet in oddelek za uk in bogočastje pri pokrajinski upravi.

Že danes zahtevamo, da se od prvega do zadnjega slučaja ovadbe zasliši takoj vse podpisane in se zahteva od njih navedbo konkretnih dejstev, ki jih ima zoper učiteljstvo in se konstatira izvor vzroka ovadbe.

Potem pa, da se izročijo ovaduhi učitelju, da jih lahko *v obrambo svoje uradne osebe in objektivnega izvrševanja svojega uradnega poslovanja* izroči sodišču; da se učiteljstvo lahko brani vsaj samo, če ga neče v interesu poklica samega braniti država.

Sicer pa morajo državno pravdništvo in vodilni organi sami vedeti, da spadajo te vrste klevete že sameposebi pod § 104. s. kazenskega zakona.

Če je bilo učiteljstvo dosedaj zoper klerikalno demagoštvo brezpravno, pričakujemo, da sedaj ne bo.

Razmere v Argentiniji

Te dni je prišel za nekaj tednov domov v Ižakovce v Prekmurje g. Sraka Miguel (Mihael), ki je pred 16. leti zapustil našo staro Evropo in odšel v Buenos Ayres. Iz razgovora našega prekmurskega dopisnika ž njim, posnemamo o razmerah v imenovani veliki južnoameriški republiki sledeče zanimive podrobnosti:

Republika Argentinija je strogo demokratična država z dobro urejenimi razmerami. Vendar pa je po vojni tudi njo objel boljševiški val. Prišli so namreč ruski agenti, ki se jim je posrečilo v provincah Rioja, Mendosa in St. Juan in še v nekaterih drugih krajih zanetiti težke nemire, ki so težko ogrožali notranjo uredbo republike. Med boljševiki je bilo tudi mnogo tamkajšnjih Slovencev, neki Prekmurec iz bogojinske fare celo med vodilnimi osebnostmi komunističnega pro kreta. Vlada pa je konečno nastopila z vso energijo proti boljševiški prevratni propagandi in je bil končno tudi imenovani Prekmurec težko ranjen ujet od vladnih čet. Krepki nastop republikanske vlade je tako rešil situacijo. Sedaj je vsakemu Rusu strogo prepovedano vstopiti na argentinsko ozemlje. Republika ima več političnih strank: radikale, demokrate, konservativce, socialne demokrate in komuniste. Vpeljana je tudi vojaška obveznost. Uradni jezik je španski.

V Argentiniji živi zelo veliko Slovanov, zlasti Čehov in Slovencev. Rusi, ki niso argentinski državljani, so bili vsi izgnani, ker so po mnenju vlade nevarni za notranji red države. V novejšem času se zelo naseljujejo tudi Nemci, ki so si pod okriljem ameriške demokracije ustvarili zelo ugodne razmere, a v javnosti niso nič kaj priljubljeni. Kdor gre v Ameriko z namenom, da se obogati in potem vrne domov, ima boljšo konjunkturo v Severni Ameriki, kdor pa svoji domovini obrne hrbet za stalno, se prežlvi dosti lažje v Argentiniji.

Naša ujedinjena domovina je poznana v Argentiniji samo pod imenom Jugoslavija, naziv SHS je mogoče slišati samo na konzulatih in zato ni nič čudnega, ako si kdo ni popolnoma na jasnem, ali gre tu za dve državi ali pa samo za dva pojma.

× **Nova polja diamantov** so odkrili v Bedžuanu v Južni Afriki. Polja so obsežnejša kakor ostala najdišča diamantov v Afriki in skrivajo v svojem pesku redko velike kamne. Našli so že nekaj eksemplarjev, ki tehtajo do 22 karatov.

Naše domače zadeve

Dr. Avgust Reisman:

Mariborsko šolstvo

Najmočnejši srednješolski zavod je v Mariboru še vedno **gimnazija.**

Ohranila se je še kot humanistična; vendar se je tako preustrojila, da dosega tudi svrho realnih zavodov. Zavod šteje letos 492 učencev, približno isto število kot v zadnjih treh letih. Prvi štiri razredi imajo tudi po eno paralelko, učnih moči pa je 23.

Doslej so posečali gimnazije najbolj nadarjeni, marljivi in vztrajni kmetski sinovi, ki so nam podajali ravno cvet slovenske inteligence. Po prevratu pa je začelo število kmetskega dijaštva rapidno padati. V nobenem izmed prvih treh razredov jih ni niti po 10, v I. a razredu jih je izmed 48 le 7 in v I. b razredu izmed 48 samo 4, dočim jih je n. pr. v 7 razredu izmed 45 še 20. V letošnjem jesenskem terminu se je priglasil k izpitu le 1 kmetski sin. Ta zastoj je pač zakrivila draginja, oziroma po mojem mnenju mišljenje našega kmetskega ljudstva, ki se ne more vživeti v te visoke številke in se zato ne morejo odločiti, da bi poslali sina v mesto, dasi bi gospodarsko stanje njihovega posestva to breme vsaj tako lahko preneslo, kot svoječasno, ko je bilo treba poslati mesečno le par goldinarjev. Odličen šolnik mi je zopet zatrjeval, da vpliva morda tudi pomislek, ki ga zbujajo slabe plače duševnih delavcev.

Draga in težavna oskrba v mestu pa nam je porodila že med vojno še drugo zlo: starši so začeli iz širše okolice peš pošiljati deco v šole, oddaljenejši pa z vlakom. Na vseh zavodih beležijo v tem oziru neverjetne številke. Naravnost katastrofalne pa so na gimniziji.

Izmed 491 dijakov jih stanuje le 229 v ožjem mestnem okolišu. Z vlakom se jih vozi 54, 208 jih prihaja peš iz okolice, nekateri čez eno uro daleč. Na učiteljiščih se jih vozi z vlakom 29, peš jih hodi 18, na realki z vlakom 24, peš iz okolice 42. Tudi v meščanske šole se jih vozi z vlakom 88, iz okolice jih hodi 174. Manjka mi tudi podrobna statistika še iz samostanskih šol, ki jih tudi obiskuje precej zunanjih deklic. Na mariborske srednje in meščanske šole prihaja torej dnevno od zunaj peš in z vlakom nad 600 šolskih otrok, ker obiskuje mnogo zunanje dece tudi višje razrede ljudskih šol. To romanje mladine ima nedogledne posledice.

Predstavljajmo si slabo oblečenega učenca ali učenko, ki v tem brezkončnem deževju na vse zgodaj celo uro dolgo pot čofota po blatu in lužah iz predmestij, ali one, ki se že ob 6. uri zjutraj odpeljejo iz Poljčan, Sl. Bistrice, Pragerskega in celo iz Dravograda, katerih nekateri imajo skoraj uro daleč do vlaka! Koliko mraza in pomanjkanja pretrpi ta deca v najnežnejšem cvetu svoje mladosti in kako more uspešno duševno delati, ko komaj zgodaj zjutraj in potem šele proti večeru kaj toplega zavžije! Ne vem iz kakšnega razloga odhaja letošnji **šolski vlak po kosilu šele ob pol 15. uri iz Maribora. In nihče se še ni zganil, da bi žigosal ta nedostatek!**

Veliko učencev pa ima še popoldne poduk in ti zavžijejo šele prav na večer postano toplo juho. Ali se ne bi moglo za te mlade bedneže napraviti kuhinjo, kjer bi se jim opoldne nudila vsaj topla juha? Do te humanitete so se pospele že celo kmetske občine! Pred kratkim sem po kosilu naletel v drevoredu drobno, bledo gimnazijko s knjigami, ki je čakala še na popoldanski predmet in se je mogla vrniti šele z vlakom ob 17. uri iz Maribora domov, ne da bi bila opoldne kaj toplega užila, ali se mogla kje ogreti.*

Po vseh mariborskih šolah, ki so bile poprej večinoma nemške, pa primanjkuje učnih sredstev, zlasti **knjižnic.** Manjka seve tudi znanstvenih knjig za učiteljstvo in drugih učnih pripomočkov, ker so povsod premajhne letne dotacije. Šolarske knjižnice smo dobili polne raznega nemško nacijonalnega in patrijotičnega šunda. Slovenski dijak, ki bi se moral orijentirati v domači literaturi in dobiti vsaj nekaj vpogleda v svetovno duševno življenje, ne najde prav ničesar v šolski knjižnici. Imamo sicer v Mariboru prvovrstno «Ljudsko knjižnico» z le izbranimi deli, toda višji šolski svet je dijaštvu prepovedal obisk javnih knjižnic. Pri teh razmerah je seveda težko doseči pri mladini širše izobrazbe, ki je v življenju najbolj potrebuje. K sreči se mladina še vedno zbira v dijaških organizacijah, ki so ponosne na svoje skromne knjižnice in imajo tako vsaj nekaj, kar jim širi pogled izven tesnih šolskih sob.

Prijatelji naše kulture, mladinoljubi pa naj najdejo v gornjih slikah nove priložnosti za svoje kulturno in človekoljubno delovanje.

* V Mariboru je tudi Kolo jugoslovenskih sester. Tu ima lep delokrog! **Op. ured.**

Kulturni pregled

Umetnost v Zagrebu, Beogradu in drugje

Skoraj istega dne so se v drugi polovici oktobra otvorile v Zagrebu kar tri razstave: Rus Hansen v Ullrichovem salonu, Rus Nylus v častniškem domu in pa razstava «Proljetnega salona», o kateri bomo v kratkem izpregovorili obširneje. Hansen slika sladke, gladke in sentimentalne igračke in se odlikuje od drugih slikarje v tem, da ima često poleg moralnega tudi finančni uspeh.

Za Hansenom je razstavil v Ullrichovem salonu Mirko Rački svoje pokrajine in študije k ciklu: Dante, Divina Commedia. V teh je Rački refleksiven mislec, ki se strogo drži teksta — vse skupaj očituje originalno shvačanje konvencijonalne snovi; v temnih simboličnih tonih ubrane slike so dosegle velik — žal, samo moralen uspeh. Za Račkim bo razstavil v imenovanem salonu Bosanec Gabrijel Jurkić svoje pokrajine in študije iz Bosne.

V ostalem je nova trinadstropna zgradba umetnostne akademije za dijaškim domom na Ilici v Zagrebu domalega dovršena; upati je, da bo kmalu funkcionirala zagrebška akademija v polnem obsegu. Kaj pa Ljubljana?

Še nekaj! Na vprašanje umetnikov, ali namerava vlada nakupiti slike z raznih razstav, je umetniški oddelek prosvetnega ministrstva odgovoril, da zaenkrat ni misliti na nikakršne take nakupe, ker v proračunu ni tozadevno ničesar predvidenega. Kaj pa potem s tistimi 350.000 Din za dela z beograjske V. razstave?

Slik doslej še ni nazaj, denarja tudi ne.

Leta 1919. je poteklo 50 let, odkar se je začelo prosvetno delo v novi zgradbi beograjskega Narodnega Pozorišta. Letos bodo ta jubilej proslavili, morda že sredi novembra s slavnostnimi predstavami in predavanji Vladana Gjorgjeviča, ki je še edini živeči književnik iz dobe pred 50 leti.

Te dni se daje v Beogradu v operi «Prodana nevesta», ki je povzročila po listih mnogo navdušenih člankov — «Politika» je prinesla par sličic Vaška, Kecala itd., Milojević pa v svoji oceni kar ni mogel prehvaliti našega Brezovška, ki je opero dirigiral in Rijavca, ki je pel Janka. V drami je sijajno uspel «Živi mrtvec». V ostalem dajejo doli te dni Bissonovo «Gospo X», Bataillovo «Golo ženo», «Buridanovega osla». Vojnovićevo «Lazarjevo vstajenje», «Ivokovo slavo» i. t. d. — «Nova zgrada» in «Maneža» uspešndo konkurirata.

V kratkem pridejo v Jugoslavijo tudi Hudožestveniki s Stanislavskim na čelu. Gostovali bodo v Beogradu in Zagrebu dalj časa — ali pridejo tudi k nam v Ljubljano, se še ne ve.

V Zagrebu je 26. m. m. proslavil igralec Dragutin Freudenreich 40letnico svojega umetniškega delovanja na odru. Dober del zgodovine hrvatskega gledališča je zapopaden v tem njegovem «delu». Dal je dobrega Moora, Namišljenega bolnika, Friderika Velikega, Ludovika XI., Leara in še cel kup karakternih ulog.

Koloraturka Maja de Strozzi je te dni priredila v Splitu lepo uspel koncert francoske narodne in umetne glasbe. V četrtek je priredil «Lisinski» v svojem lokalu intimen večer — tudi v Ljubljani bi ne imeli nič proti intimnim večerom! — na katerem je dr. Širola predaval o modrigalu in na katerem so se izvajale nekatere nove skladbe itd.

Zagrebška drama uprizori kot prihodnjo noviteto Wyspianskega aktovko «Warszawianka», ki se bo dajala obenem z Božo Lovričevim «Sinom»; naslednja premiera bo Krleževa «Golgota», za katero je izdelal dekoracije Ljuba Babič.

Koncertov pa tudi v Beogradu in Zagrebu letos ni dosti, čeprav se je sezona že zdavnaj začela. Za Ljubljano se je že najavil pianist Trost, dalje priredi «Matica» «Slovenski orkestralni večer», ki bo prinesel veliko novega.

Mendelova proslava v Zagrebu

V petek, dne 27. oktobra je zagrebško Prirodoslovno društvo proslavilo spomin enega izmed ustanoviteljev moderne biologije Gregorja Mendela. Mendel, ki je svoja biološka raziskavanja izvrševal v letih 1854.—1868., je bil v svojem času neznan in nepriznan. Takrat je vsa biologija obstojala le v popisovanju življenja; do eksperimentiranja, ki bi hotelo najti vzroke pojavov, še ni prišla. Eksperimentirati je začel Mendel ter dobil rezultate, ki so jih tudi drugi dobili — a šele 16 let po njegovi smrti. Letos, ko se obhaja stoletnica njegovega rojstva, se tem bolj cenijo njegove zasluge za biologijo.

Kakor druge prirodoznanske korporacije, se je Mendela spomnilo tudi zagrebško prirodoslovno društvo. V veliki predavalnici kemičnega laboratorija univerze so predavali o Mendelu in rezultatih, ki jih je rodila njegova biološka teorija *prof. dr. Boris Zarnik, prof. doktor Ulmansky* in *prof. dr. Tavčar.* Prof. Zarnik je označil vobče Mendela kot biologa, ki ima za biološko znanost pomen kakor Darwin. Svoje dalekosežne eksperimente je začel z grahom, in sicer z belo in rdeče cvetočim; bela in rdeča barva sta dali pri oplodnji roza; potomstvo rozacvetočih grahov je bilo na ¼ belo, ¼ rdeče, ¾ pa roza, a potomci ene četrtine belega graha so bili le beli grahi, potomci rdeče četrtine pa le rdeči. Na ta način je Mendel zasnoval svoj

---

Henrik Ibsen:

Hedda Gabler

Zakon je problem, ki je Ibsena zanimal vse življenje. Reševal ga je na vse načine, zlepa, zgrda, včasih čudovito, neverjetno, večkrat tragično, često tudi kot komedijo. Tudi v drami «Hedda Gabler» kaže Ibsen, kaj se zgodi, ako se vražja ženska pozakoni s filistrom. Hedda je dve leti mlajša od Ellide v «Gospej z morja», zato še nevarnejša. Ellida z morskega svetilnika je hrepenela vedno po morju, se dolgo ni mogla aklimatizirati na kopnem ter ob strani starikavega vdovca. Hedda je generalska hči, ki zna imenitno jezdariti in streljati ter ima popolnoma pustolovske alire. Dasi je revna, ima hrepenenje po velikem življenju. Ellidi je element voda, Heddi ogenj, prijetna žena pa ni nobena.

Heddi, ko je štela že blizu 30 let, se je v zakon že mudilo. Imela je tri čestilce: asesorja Bracka, dovtipnega, včasih celo duhovitega lahkoživca, ki pa je bil brez talenta za ženitev in pripravljen le za «hišnega prijatelja», — genialnega Lövborga, vinu in ženskam vdanega moža, brez trdnega značaja, ki v zalumpanosti ne ve, kaj počne, ter — Tesmana, pedantnega, otroškega učenjakarja brez samostojnosti in izvirnosti, a silno pridnega in marljivega štreberja.

Hedda je spoznala, da sta prva dva čestilca dobra le za ljubimkanje in da je le Tesman primeren za zakonsko domačo žival. Vzela ga je torej, dasi ji je bil med trojko najmanj všeč; kmalu uvidi, da ji možiček ni le zoprn, nego celo ostuden. Dobričina je brez manir, blebeta bedasto, se vede brez takta in sploh: mož ji gre na živce. Že po naravi divja in zlobna žena postane še neznosnejša.

Hedda se je po polletnem ženitovanjskem potovanju vrnila domov osorna, cinična, muhasta in z vsem nezadovoljna zapravljivka, skratka megera, ki zasluži le pošteno brco. Tesman pa je tepec, ki je ves srečen, ko mu ženka namiguje, da bo oče. Že prvi dan koketira z bivšima čestilcema ter ju straši s pištolo, ki ji je igrača. Lövborg zanima Heddo; toda strahopetna je in kruta. Še kot dekle ga je le izzvala k dejanskemu napadu ter se ga surovo osvobodila s pištolo.

Lövborg je nato našel novo prijateljico, plaho, požrtvovalno, v ljubezni vdano gospo Teo Elvstedovo. Zaradi Lövborga je Tea ostavila moža in skrbi za ljubimca, ki pod njenim nadzorstvom resno dela in ustvarja znamenito znanstveno knjigo o umetnosti.

Hedda pa je ljubosumna na Elvstedovo, že v institutu je ni marala in ji grozila, da ji posmodi lase. Zdaj demonski zapelja Lövborga, da začne znova pijančevati in se vlačugati. Iz gole zlobe, iz veselja nad uničevanjem! Nesrečnik, kvartalni pijanec Lövborg vzame iz Heddinih rok pištolo in se v besnosti pri neki vlačugi slučajno prav grdo obstreli: zadene se v trebuh! Tako izziva Hedda le nesrečo, smešnost in podlost. Hedda sežge še Lövborgov dragoceni rokopis, sad plemenitega vpliva blage Tee, ter se iz strahu pred grozečim škandalom in v strahu pred lastno nesečnostjo ustreli. Tako ugasne ta nadarjena, duhovita, poeziji vdana s svojo energijo za največje ženske naloge sposobna natura v ničemerno izmišljeni «lepoti». Odkod ta demon v ženski? Odkod ta njena mehkost in krutost, smelost in strahopetnost? Iz dedičnosti, iz krvi profesionalne militaristične obitelji? Histerični nagon k zvišenemu se okrene v nji dosledno k najnizkotnejšemu, in končno uvidi Hedda sama, da zadošča njena sila le za zločin, tatvino in uničevanje; niti Lövborg se ne ustreli zaradi nje in ukradeni in uničeni rokopis se po ostalih beležkah in konceptih vendarle še sestavi znova. Tako se ji izjalovi vse in smrt ji je odrešenje iz sramu pred seboj in pred svetom.

Paul Schlenther celo meni, da je končno po tej tragični komediji vendarle še pričakovati — vesele poroke. Kaj stavimo? Po predpisanem žalnem letu se vdovec vseučiliški prof. Jörgen Tesman ter ločena Tea Elvstedova roj. Rysing pač poročita. Potem bosta ustvarjala nove knjige. Pa morda tudi živ naraščaj. Pri prvem krstu pa bo lahko asesor Brack za botra! In najbolj srečna bo ljuba, dobra teta Julla, proti kateri je bila rajna Hedda vedno tako sirovo netaktna. In zadovoljni bodo vsi trije. Če pa se Tesman še kdaj spomni nesrečne Hedde, mu teta pač poreče: «Vesel moraš biti v svoji žalosti!»

* *

Ga. Marija Vera igra Heddo, pravo damo iz velikega sveta, elegantno, v razkošju razvajeno, zato neznosno kapriciozno, hiperkultivirano sladostrastnico, ki uživa le še v senzacijah. Preveč ošabnosti in tudi okusa je v nji, da bi iskala utešenja v seksualnih nižinah. Le koketira z grehom, pikanturi, izziva, a meje ne prestopi. Seveda ji je neznosno dolgčas v zakonu z učenjakom, ki živi in gori le za fascikle, zaprašene registrature in arhive, ki je v stanu, na poročnem potovanju napisati velik kovčeg, poln notic in regest, ki zna z mlado ženo govoriti le o brabantski domači obrti v srednjem veku! Sapram ent, verjamem, da živeti s takole moško copato, ki črpa vse svoje duševno življenje iz naukov in nasvetov starih dveh let, je pravi pekel za strastno Heddo. In prav nič se ne čudim, če iz obupa strelja na vse strani in končno, ko zaide v precep, da bi morala postati metresa podlega Bracka, tudi nase.

Ga. Marija Vera je igrala to vlogo izvrstno kot prava in pristna «grand dame», plemenita v gestah in kretnjah in prav aristokratsko noblesna v toaletah. Svojo kačjo naturo je znamenito izražala zlasti v scenah z go. Teo, s svojo opasno koketerijo je zmagovala, s svojo ledeno nadutostjo ubijala. In govoriti zna jasno, polno, z vsemi registri svojega sila prožnega organa.

Za moj okus — okusi pa so različni — je bila odličn naš gost najboljša v I. in IV. dejanju. Ibsen ne prenaša poantiranja, vzdihovanja, patetske govorice; njegov dialog teče lahkotno in igravo ter je globine čutiti in razumevati le «med vrstami». Zato se n. pr. z načinom, kakor sta Lövborg in Hedda govorila in igrala svoj dialog za mizico s pokrajinskim albumom, ne strinjam. V Lövborgu je preveč sentimentalnosti, v Heddi preveč deklamatornosti, v obeh premalo frivolnosti in v Heddi premalo demoničnosti.

Vobče igra Hedda s preveliko umetnostjo detajle in detajlčke, operira s pavzami ter silno mimiko; celo usta uporablja na način, ki je efekten v klasični veliki, ne pa v strogo realistični konverzačni drami.

Ga. Vera je velika umetnica, a za Heddo je pretežka. Uverjeni smo, da ji bo lahko, to vlogo ubrati v bodoče lažje, vitkeje, ciničneje, frivolneje in manj tragično. Za svojo velezanimivo kreacijo je žela mnogo iskrenega aplavza.

Lep naraven talent, ki se mu prav simpatično pridružuje že očividna rutina, je gčna. Debeljakova. Za vlogo petletne gospe Tee je sicer še preveč dekliška, a njen nastop je dosleden, logičen in prijeten. Govori jasno, zmiselno, geste so ji neprisiljene, v dialogu je spretna, kaže dovolj čustva in bistre inteligence ter tudi tragične momente izraža verjetno. Le prehoda od obupa po Lövborgovem samomoru k urejanju notic ob Tesmanovi strani še ni dovolj izdelala. Vsekakor iskreno želimo, da se gdčna. Debeljakova posveti slovenski dramatični umetnosti: z njo pridobimo razvoja sposobno, nadarjeno domačo igralko.

Dobričino Tesmana je igral in govoril prav verjetno in z diskretno komiko g. Peček. Pri reprizi je bil prav dober. Brack g. Skrbinška je bil bolj rutiniran, kakor novo ustvarjen.

G. Rogoz kot Lövborg je težka vloga, ki bi zahtevala daljšega študija in večje poglobitve. G. Rogoz pa je vprežen preveč, da bi to vedno utegnil.

Prav dobra je bila teta ge. Jovanove. Zadoščala gdčna. Rakarjeva.

nauk o «nasledovanju» (podedovanju lastnosti). Prof. Ulmansky je pokazal, kako in koliko se je Mendelov zakon o nasledovanju mogel uporabiti pri živinoreji; največ se je tu doseglo pri ovcah. Toda pri živalstvu je vse preiskovanje in eksperimentiranje otežkočeno, ker že zaradi cene in daljšega življenja večjih živali ni mogoče pojavov križanja tako opazovati kakor pri rastlinah. Končno je prof. Tavčar pokazal, kako se s križanjem skuša doseči čim boljši prirod posebno žitaric, kako se skušajo dobiti sorte pšenice, ječmena itd., ki bi v čim krajšem času, čim največ rodile in bile zlasti proti mrazu odporne. Poizkusi se vrše tudi s koruzo, sladkorno repo, krompirjem, sadnim drevjem itd. Skratka: narodnogospodarska važnost Mendelovega nauka o nasledovanju svojstev je velikanska; kolikor se še niso dale izvesti vse posledice iz njega, toliko je to naloga in upanje bodočnosti.

Da vidim Prizren

Tako je govoril črnogorski Nikita v znani pesmi. Rad bi videl to mesto Stare Srbije; tam je iskal grob cara Dušana.

Branislav Nušić je dobro videl Prizren in nam ga opisal. Romantično leži mesto in sto studencev ga napaja.

Pa ne radi zgodovinskih spominov in ne radi prirodne lepote svojega položaja se zadnje dni imenuje Prizren. Imenuje se marveč zato, ker je dne 14. oktobra tamošnja bogoslovnica obhajala svojo petdesetletnico.

Ta zavod ima za Staro Srbijo velik pomen, večjega nego katerikoli drug, sličen zavod za svoje kraje. Zato se njega petdesetletnica slavi, z njo pa obenem spomin moža, ki jo je s svojim prenoženjem zasnoval, Sime Andrejevica Igumanova. Sima je bil rojen 1804. v Prizrenu. V samostanu sv. Marka se je naučil nekoliko čitati in pisati, nato je šel delat v tamošnjo smodniško tvornico, osnoval z nekim tovarišem sam tako tvornico, pozneje je kupčeval s pijavicami iz ohridskega jezera in tržil s tobakom v Carigradu, dokler ni kot trgovec prišel v Rusijo (Odeso, Kijev, Petrograd). Končno se je vrnil v domovino in tu umrl l. 1882. Ves čas, kar je bil v tujini, se je z denarnimi darovi spominjal Prizrena in skrbel za njegove prosvetne šolske potrebe. Posebno je želel, da bo bogoslovnica tam, kjer je stala njegova rojstna hiša, in v svoji oporoki je ostavil ves svoj veliki imetek za prosvetne svrhe naroda v Stari Srbiji.

«Bogoslovnica» je bila v začetku nižja srednja šola, trirazredna, pozneje štirirazredna, ki so jo po dovršeni osnovni šoli pohajala deca iz Stare Srbije in Macedonije. Pozneje se je šola preustrojila v šestrazrednico in so gojenci mogli postati svečeniki ali učitelji. Šele pred letom dni je šola bila izpremenjena v čisto bogoslovnico.

Veliko je število onih, ki so dovršili to šolo in delovali potem po mestih in vaseh Stare Srbije. Razen beograjske Velike Škole (sedanjega vseučilišča) pač ni zavoda, ki bi bil dal srbskim pokrajinam več javnih delavcev nego prizrenska bogoslovnica. Zelo velika je bila njena knjižnica, a Bolgari so jo v vojni raztepli.

Menda ni mesta, ki bi bilo Srbstvu dalo toliko dobrotvorov kakor Prizren. «Dimišev fond», «Simin fond», «Spasin fond», «Ugarevičev fond» spominjajo vrednih mož, ki so plodove svojega dela podarili prosveti svojega naroda, šoli, cerkvi in drugim nacionalnim svrham. Sploh je bil Prizren do novejših časov, ko je Skoplje stopilo v ospredje, središče narodne organizacije v Stari Srbiji. V Prizrenu se je začela ekonomska emancipacija naroda; tu je nastal prvi denarni zavod pod tajnim imenom: «Fond cerkve sv. Jurija» in po njegovem zgledu so nastali zavodi v Prištini, Mitrovici, v Peči, v Novem Pazaru, v Plevljih, v Skoplju, v Tetovu, Kumanovu itd.

Srbi imajo mnogo smisla za realnosti, a te realnosti ne ostanejo končni cilj stremljenja, marveč služijo višjim, kulturnim namenom. Največ trgovcev, ki svoj imetek zapuščajo v literarne in druge nacionalne svrhe, je baš med Srbi. Eden izmed njih je Sima, ustanovitelj prizrenskih šol. Skoro nepismen je bil, a je prekosil mnoge, ki so «pismeni».

Koncertno življenje v Mariboru

Iz Maribora nam pišejo: Koncertno življenje se pri nas bujno razvija. Götzova koncertna dvorana je za vse sobote do 1. svečana 1923. povsem oddana. Priglašajo se pa vnaprej novi umetniki in virtuozi in nevirtuozi, ki bi radi svojo srečo pri nas poskusili. Za mesec november so napovedani 3 koncerti na katere opozorimo prav toplo naše občinstvo. Vse predpriprave so v rokah naše «Gl. Matice». Dne 3. nov. se nam predstavi s trudom sestavljeni pomlajeni orkester Gl. Matice. Ker nam je beograjska muzika pobrala najboljše vojaške godbenike s harpistom in harpo vred, je bilo mnogo potrpežljivosti in napora, da se je zamogel orkester sestaviti. Po sijajnih uspehih, ki jih je češkoslovaški kvartet Zika žel v Nemčiji, nastopi ta umetniški kvartet dne 9. nov. v Götzovi koncertni dvorani. Mariborsko občinstvo se pa tudi pridno pripravlja na sprejem hrv. pjev. udruženja «Lisinski», ki priredi dne 19. nov. v isti dvorani svoj prvi koncert v Mariboru. Ta zbor je lansko poletje s sijajnimi uspehi koncertiral na Dunaju in dunajska kritika je bila polna hvale in slavospevov temu društvu; hvalila je posebno nenavadno polnozvočnost precizije in tehniko tega zbora. Že letošnji koncert zagrebške «Mladosti» je bil pravi kulturni čin, ki ostane dostojno zabeležen v zgodovini skladateljev, zbora in dirigenta. Lisinski bo izvajal Širolinov ciklus, ki vsebuje ogromne tehničke težkoče. Obeta se nam torej v prihodnjem mesecu velik muzikaličnj užitek.

Socialna politika

IV. mednarodna konferenca dela v Ženevi

Socialna politika Jugoslavije.

Konferenca je dne 25. t .m. zasedala v plenumu. Nadaljevala se je diskusija o izvestju direktorja Thomasa. Med ostalimi govorniki je na tej seji govoril tudi delegat naše vlade načelnik dr. Cuvaj. Zahvalil se je g. Thomasu za njegov trud, da dovede mednarodni biro dela v čim tesnejšo zvezo z našo državo v nadaljnih izvajanjih pa se je omejil na razloženje socialne zaščite delavcev v Jugoslaviji in je v glavnem navajal sledeče:

«Kraljevina SHS je osnovana z ujedinjenjem treh jugoslovanskih plemen, ki so do prevrata živela na šesterih pravnih teritorijih. Vlada nove države, je imela predvsem dolžnost, donesti konstitucijo in najfundamentalnejše zakone. Uspelo ji je doslej, da je del zakonodajstva popolnoma ujedinila, dočim še v mnogih zadevah javne uprave veljajo stari teritorialni zakoni, dokler se tekom časa in na osnovi izkušenj ne pristopi tudi k izenačenju teh ostalih zakonov. Ustava naše kraljevine posebno naglaša, da delavna sila stoji pod državno zaščito. Zaščita delavne sile je tako osigurana s fundamentalnim zakonom, ki proža vsakemu delavcu popolno jamstvo, da je vlada dolžna se zavzeti za najnujnejši interes delavskega razreda. Naš parlament je na osnovi ustave a na predlog vlade do zadnjega časa uzakonil nič manj, nego 14 zakonov, katerim je cilj zaščita interesov ekonomsko slabših slojev v državi.»

Navajajoč te zakone je g. Cuvaj želel pred konferenco dokumentirati, da naša država premore že lepo socialno, posebno pa še svoje dobro delavsko zakonodavstvo, da te zakone preveja moderni duh in da odgovarjajo dolžnosti, o kateri govori ustava navajajoč, da delavska sila stopi pod državno zaščito. Država SHS ima torej v glavnem ono zakonito bazo, ki se je morala uvesti na konsekvenciji konvencij zaključenih na mednarodnih konferencah dela v Washingtonu, čeprav naša država do danes še ni mogla imenovanih konvencij ratificirati. G. Cuvaj je povdarjal, da je naša vlada popolnoma izpolnila svojo dolžnost napram zahtevam našega delavstva, čeprav še ni ugodila mednarodnim obvezam, ki jih obsega mirovni ugovor v pogledu mednarodne organizacije dela. V nadaljnih izvajanjih je dr. Cuvaj posebno naglašal, da hoče vlada kraljevine SHS v zaščitnih merah držati ravnotežje, da se ne krnji ne socialni ne ekonomski odnos poedinih slojev našega naroda na rovaš drugega razreda ali pa interesa države same. Tu gre predvsem za zaščito produktivne sile naše mlade industrije, ki mora izkoristiti naše neizmerno bogastvo sirovin, kakor tudi naše male obrti. Procvit industrije in obrti je eden najglavnejših interesov držav. Naša vlada se mora za enkrat držati, da s prenaglim uvajanjem socialnih institucij ne ustvari kakega novega problema, ki bi lahko postal usoden za našo industrijo, ki je šele v početnem stadiju razvoja. Naša vlada doslej res ni ratificirala niti ene konvencije. V najkrajšem času pa bo washingtonska konvencija predložena parlamentu. V ostalem pa so se glede ratifikacije pokazale tudi tehnične potežkoče, v kolikor bi se s tem izpremenil del naše delavske zakonodaje.

Naša vlada se trudi, da postanejo odnošaji napram mednarodnemu birou dela čim tesnejši. V to svrho je bil v ministrstvu za socialno politiko osnovan poseben servis. Naša vlada je doslej na vseh konferencah dela bila stalno zastopana, kar je najboljši dokaz, da ima voljo izpolniti svoje obveze napram mednarodni organizaciji dela. Koncem referata se je naš vladni delegat dotaknil tudi govora našega delavskega delegata g. Krekića, izjavljajoč, da ne želi z g. Krekićem detajlne debate, objasniti pa želi samo nekatere njegove navedbe.

Naš zakon o zaščiti delavcev obsega vse delavstvo, kajti v glavnem ne dela nikakršne razlike med delavci, ki so zaposleni v privatnih podjetjih in onimi v državnih. V nekaterih ozirih, in ker to zahteva interes države, postojijo posebni predpisi glede izvrševanja javne službe in to posebno, kar se tiče delavstva, zaposlenega v prometu, v rudnikih, pri pošti in brzojavu. Nikakor pa se ne more trditi, da so ti delavci izvzeti iz državne zaščite ali pa se celo z mobilizacijo želi preprečiti svoboden razvoj legalnih zahtev. Če je leta 1920. bila odrejena detajlna mobilizacija železničarjev, je to država morala ukreniti iz potrebe in v najtežjem času, da si je osigurala funkcioniranje prometa, ki je tekom vojne trpel v naši državi bolj kakor drugod. V ostalem pa je zakon o zaščiti države najnovejšega datuma, kakor enako tudi zakona o osiguranju delavcev in o inspekciji dela. Ti zakoni se žele sedaj uvajajo in je danes še nemogoče izreči definitivno kritiko. Vsekakor izvrševanje teh zakonov zadeva na odpor poslodavnih krogov, kar pa je pojmljivo, ako vzamemo v ozir, da je uvajanje teh zakonov spojeno z reorganizacijo produkcije. Na enak odpor pa je naletela zakonodaja tudi v drugih državah, ki jih je vojna manj oškodovala, kakor našo.

Govor našega delegata je bil sprejet z velikim interesom in je napravil posebno dober utis, ker je bil precizen in je na kratko karakteriziral stališče, ki ga zastopa pretežna večina vladnih delegatov.

Tudi 26. t. m. je konferenca imela plenarno sejo in se je nadaljevala diskusija o raportu direktorja Thomasa. Govoril je francoski delavski delegat g. Jouhau in konstatiral veliko kontradikcijo v razlogih, ki jih navajajo poedini vladni delegati zaradi neratificiranja washingtonskih konvencij. Na washingtonski konferenci so se vse države glede konvencije o osemurnem delavniku izjavile, da hočejo osemurni delavnik uvesti pod pogojem, da se to internacionalizira. Med tem pa osemurni delavnik do danes še nikjer ni uveden in tem manj je ratificirana konvencija o osemurnem delavniku. Delavske organizacije so pristale samo vsled pritrdilnih vladnih izjav, da počakajo na uvedenje osemurnega delavnika. Danes pa, ko je dognano, da niti ena vlada tega ni ukrenila, ne preostane delavskim organizacijam ničesar drugega, nego da svoje vlade prisilijo na ratifikacijo odnosno konvencije in uvedenje 8-urnega delavnika. Razlog, da se osemurni delavnik danes vsled vseobče krize ne more uvesti, je ničev, ker je kriza v momentu izglasanja washingtonske konvencije o osemurnem delavniku bila večja nego je danes. Težnja, da se delavni čas še poveča, je pri današnji delavski brezposelnosti po vsem svetu popolnoma neosnovana. Edini razlog, ki bi se v opravičenje neratificiranja mogel navesti, je politične narave. G. Jouhau je zahteval, naj mednarodni biro dela stremi za realizacijo washingtonskih konvencij, sicer se bodo delavski razredi zopet morali poslužiti stare metode — borbe in sile, da izsilijo ratifikacijo vseh teh konvencij in si na ta način priborijo pravice, ki jim pripadajo.

Na popoldanski plenarni seji je govoril g. Albert Thomas. V glavnem se je omejil na poedine navedbe svojih predgovornikov. G. Thomas je povdarjal koristno akcijo mednarodnega biroa osobito glede uvajanja socialne zakonodaje v novoustvarjenih državah. Toda ta akcija nikakor ne more doseči željenega uspeha, ako vse države ne omogočijo materijalnega obstanka mednarodni organizaciji za delo. Ako vse države izpolnijo svoje obveze, obsežene v mirovnem ugovoru, se bo lahko omogočilo delovanje organizacije, ki ima nalogo stremeti za dosego socialnega miru potom sporazuma vseh interesiranih slojev brez socialnih konfliktov in nasilnih sredstev. Najpotrebnejše pa, kar se zahteva od vseh vlad je zaupanje, da se bo akcija mednarodnega biroa dela izvrševala v onem pravcu, ki ga zahteva obči interes, toda brez kakršnegakoli kršenja suverenosti poedinih držav.

Dne 27. oktobra je mednarodna konferenca dela zasedala v plenumu ter razpravljala o poročilih že obstoječih komisij. Na tej seji je bilo sprejetih nekaj predlogov, ki jih je predložila komisija za predloge. V izpopolnitev govora gospoda Alberta Thomasa je navesti še nekaj podatkov, ki se tičejo važnosti mednarodnega biroa za delo in tudi ratifikacije washingtonskih konvencij. Delo mednarodne organizacije dela se more nadaljevati le v toliko, v kolikor so močnejše profesijonalne delavske organizacije.

Kar se tiče konvencij, posebno konvencije o 8-urnem delu, je g. Albert Thomas mnenja, da se bo ratifikacija teh konvencij mogla v kratkem izvršiti. G. Thomas ima dovolj razlogov, da veruje, da opozicija od strani poslodajalcev ne bo tako močna, da bi ratifikacija teh konvencij postala nemogoča. Poslodajalci so odločeni, da bodo skrbeli za izboljšanje položaja svojih delavcev. Ta deklaracija poslodajalcev služi kot temelj za bodočnost organizacije dela. Utemeljena je torej vera v bodočnost te mednarodne organizacije dela, katere akcija sicer ni hitra, ali je sigurna in stvarna.

Iz življenja in sveta

Brezžični koncert se bliža

Pred štirimi leti smo čitali, da so v Ameriki poskušali in poslušali koncert na brezžičnem telefonu. Pred tremi leti sem prisostvoval na Tour d' Eiffel v Parizu prvemu takšnemu poskusu v Evropi. Posrečil se je le deloma. Lani smo čitali v novinah, da se je ta poskus sedaj že obnesel in da so na istem Tour d' Eiffel opetovano brezžično poslušali koncert, ki je bil izvajan v Bruxellesu. Sedaj so si isti užitek privoščili Čehi. Ministrstvo narodne brambe v Pragi je povabilo dne 27. m. m. mnoge ugledne osebnosti na takšen radio-koncert v fizikaličnj institut češke tehnike. Aparat za to čarovnijo je proti pričakovanju čisto enostaven. Čudež brezžične telefonije izgleda na tem uprav primitivnem aparatu še bolj čuden. Dvajset najbolj majhnih lijakov iz pločevine ali «pleha», vseh dvajset na surovo otesani leseni cevki: nekaj prav majčkenih žarnic na nekakšnih omaricah, v katerih imajo zaprtega škrata iznajdbe. Nikjer nič drugega, in vendar prihaja iz lijakov godba, kakor iz velikih gramofonov, samo brez onega hripavega drsanja. Sladek glas pevke, Puccinijeva arija, valček iz Fausta, tenor... Godci in pevci svirajo in pojejo zgoraj na Petčinu, pred oddajalno postajo. Njihov koncert poslušajo istočasno v Berlinu in morda tudi kje na parniku na debelem morju... Poslušalci v Pragi izprva poslušajo napeto, saj imajo pred seboj največji izum dvajsetega stoletja. Pa ker so baš največje iznajdbe tako neumljivo enostavne, in ker se noben škrat ne pomoli iz teh omaric in lijakov, marveč si le vedno slede novi napevi prijaznih muzikantov, prično nekteri povabljenci kmalu — zehati. Le ko se je enkrat gospod bogec nekoliko zmotil in so lijaki dajali mesto godbe neko čudovito hreščeče škripanje od sebe, so gostje postali zopet pozorni. Toda rahel pritisk na lijak, in gosli zopet pojejo v polnem ritmu Janstovega valčka, basi godrnjajo svoj takt, mala ljubezniva Francozinja pa pritrkava z visoko peto po parketu.

Tako je brezzično telefoniranje in koncertiranje prišlo že do Prage. Še dve, tri generacije, pa si bomo tudi mi privoščili ta špas in si kupii pod praško Trančo takšen antikvaričen aparat za brezzično poslušanje.

Pred dnevi sva se razgovarjala s prijateljem Sagitto, ko je Sraka tako ropotala na našem beograjskem telefonu: «Ali ni to čudno, — Beograd, pet sto kilometrov daleč, — tam govori, tu jo pa poslušate in razumete!» In še bolj sva zmajevala z glavo, ko sva čitala zgoraj podano poročilo o brezžičnem telefoniranju v Pragi. Potem se je, kakor običajno, pogovor zasukal na politiko, svetovno, evropsko, srednjeevropsko, jugoslovansko in ljubljansko. Nazadnje sva konstatirala, da slišijo «zajedničarji» brežično — travo rast. Temu se pa nisva kar nič čudila.

Leoš Janáček: Njena pastorka — Jenufa

(Premiera 28. oktobra t. l.)

Od prvega trenutka, ko pridemo v stik z Janáčkovim delom, živahno se razvijajočim, ko začenja opera učinkovati z vsemi izraznimi sredstvi na nas, od tega hipa smo izgubljeni za vse teoretiziranje in brez odpora proti «Jenufini» sili: vdajamo se in vživamo.

Zákon dramatske resničnosti triumfira kot najvišji princip nad vsemi predpisi operne kompozicije: resnične so te osebe, resničen miljé, resnična glasba, resničen umetniški dojem celote. To je zmaga talenta in temperamenta, zmaga živega življenja brez teatra, zmaga osebnosti.

Že v nedeljo po ljubljanski premieri «Jenufe» smo izkušali pojasniti Janáčkov novi slog spevnih partij in njegov izvor. Melodije narodne govorice se resnično zraščajo v kantabilne tvorbe, ki imajo dokaj več prožnosti in življenske sile nego spevna deklamacija nemške glasbene drame. Pa so nam tudi bližji. Svoj nazor o melodijah govora, črpanih iz ljudstva, je mogel Janáček privesti v kompozično prakso seveda le v drami iz ljudskega življenja. Le v ustih ljudstva, živečega samosvoje in svobodno tujih vplivov, morejo zveneti te melodije v govoru, in le tu je tak glasbeni realizem na svojem mestu.

Janáček je našel v pristno ljudski drami «Njena pastorka» Gabrijele Preissove izvrstno besedilo v svoj namen. Dejanje se godi v okolici, ki se je prosveta še ni dosti dotaknila, kjer leži še gosta duševna tema in kjer verska vzgoja ni zatrla vraž in praznoverstva. Malone vse te osebe so analfabeti, pobožne, a hkratu brutalno strastne in brezobzirno sebične. Cerkovnica Buryjevka je glavna oseba te drame in hkratu tip, ki se v njem odraža vse to temno vaško osredje.

Janáčkova glasba zelo omilja brutalni naturalizem drame, omehčuje drastičnost marsikatere scene ter nam dela vse dejanje simpatično. Orkester večinoma le kolorira speve in prizore ter je torej podrejen odru. Janáčkov orkester je pisan homofonsko, kar bi se skladatelju morda očitalo kot primitivizem. Toda uspeh dokazuje, da polifonija ni edina zveličavna pot.

Iz vsega dela čutimo, kako je glasba črpala iz drame, in kako tvori z njo enotno celoto. In prav v tem je največja moč «Njene pastorke»; v njej igra vse skupno: scenerija, osebe, dejanje in glasba. Zato je Janáčkova opera izvirno, pristno češko delo, dramatsko silno in povsem slovansko, ker je vzraslo iz tal moravske vasice po prizorih, značajih in gasbi.

Leoš Janaček je učiteljski sin. L. 1854. se je narodil pod Hukvaldy pri Příboru na Moravskem. Med ljudstvom je živel in črpal iz njegovih pesmi in plesov. Oče mu je bil prvi učitelj v glasbi. Potem je odšel študirat v Brno. Tam ga je poučeval Pavel Křižkovský, slavni moravski skladatelj zborov («Utonula»). Křižkovský je bil ravnatelj cerkvenega zbora. Tako je na koru prepeval tudi Janaček in se učil orgljanja, klavirja in drugih glasbil. Ko je bil Křižkovský imenovan v Olomouc za kapelnika nadškofijske katedrale, ga je v Brnu zastopal Janaček. Leta 1874. je posečal orgljarsko šolo v Pragi, napravil državno izkušnjo iz glasbe ter postal učiteli na učiteljski pripravnici. Leta 1879. je posečal konservatorij v Leipzigu, a leta 1880. na Dunaju. V letih 1885. do 1887. je izdajal v Brnu glasben list ter pisal pedagoške knjige. Hkratu je ves čas komponiral: Mužske sbory, Kytice z narodnich písní, Valaške tance in enoaktovsko opero «Početak». Razen mnogih pesmi in zborov (zlasti hvalijo njegove zbore na Bezručeve tekste, n. pr. Marička Magdonova...) je zložil Janaček opere «Osud», «Vylety paně Broučkovy» (po Svat. Čechy), «Její pastorkyňa» in «Katja Kabanova» (po tekstu Ostrovskega «Burja»). Najboljša opera mu je vendarle «Jenufa».

Mnogo vencev in šopkov je bilo v soboto na odru. Po pravici. Uprizoritev je bila, kakor smo že poročali, veledostojna. To je v prvi vrsti zasluga g. dirigenta L. Matačića. Do vzornosti je kajpada še daleč. Toda premiera se je morala pospešiti zaradi češkoslovaškega narodnega praznika. Tako orkester ni bil vseskozi na višini in je v režiji ter v tekstu ostalo marsikaj še neopiljenega. G. Matačić pa je dokazal, da je kos najtežjim, originalnim, notranje in zunanje šabloni tujim delom. Mož ima dušo, temperament in okus ter noče biti le top metronom.

G. Vasilij Sevastjanov je morda dober režiser. Uprava ga ni predstavila. V soboto se še ni odlikoval. I. dejanje je bilo neugodno in mestoma naravnost napačno režirano. Buryjevi so premožni mlinarji, na odru pa je stala nizka, klavrna baraka. Če bi jo bili postavili vsaj višje (na praktikable) in ji dali spredaj nizko teraso! Vsekakor bi jo morali potisniti bolj na desno, da bi ostalo za zbor več prostora; stavbe na levi naj bi se takisto umaknila čim bolj na levo, ker je sploh odveč. Ako se to stori, bodo rekrutje in dekleta lažje plesali, Števa in Jenufa bosta imela lažjo igro, a cerkovnica bo nastopala efektneje.

Jenufa najprej stoji ob potoku; nato počene in zaliva lonček z rožmarinom. Klečati in očitno moliti na mostu je nezmisleno. Banalen teater.

Hlapec (2. prizor) ne sme nastopiti prepozno in že izza kolesa vpraševati Laco na nerodno oddaljenost, kaj «tu» dela; nastopi naj torej še pred odhodom Jana, gre k Luci, obstoji in gleda, kako rezlja. Nato šele naj vpraša, a ne kriči, kakor bi se kregal.

Jenufa v 2. prizoru odide ter ne sliši pogovora med Laco in hlapcem; vrne se šele v hipu, ko hlapec pripoveduje (a se pri tem ne dere!), da je Števa prost. Laca dviga Jenufi robec z bičevnikom oddaleč (ne tako od blizu, da sem ves čas trepetal: zdajle dregne pevko v oči!). Cerkovnica nastopi v 5. prizoru iz hiše, mogočno obstoji na pragu ali terasi in zaukaže z gesto: «Dosti je plesa in muzike!» In videti se mora na vsej družbi, da jo spoštujejo ter se je boje.

V 6. prizoru je med Jenufo in Števo vse preveč meščanskega objemanja. Tako se moravski kmetje ne vedejo. Sploh naj se solisti v kmetiški operi odvadijo tistega šablonskega iztezanja rok. To mlatenje in vihranje z rokami, objemčkanje in pritiskanje je kmetom neznana smešnost. Realizem zahteva realistične, ne romantične igre širokih gest.

V. 7. prizoru nastopi Barena prezgodaj in topo zija. Naj bi se s čim pečala in hkratu poslušovala! Šele, ko se začne ruvanje med Laco in Jenufo, ostrmi. Jenufa odbeži takoj, ko jo je Laca praskni z nožem po licu, ne na da še postaja. Loca pade na kolena in zdihuje za bežečo Jenufo: «Ah, kaj sem ti storil?» itd. — Hlapec vpije za Laco izpred hiše, ne šele z mostu. Kaj so počeli z razsvetljavo, ne vem; vsekakor so uganjali zopet stari diletantizem...

V II. dejanju naj se vhodna vrata resnično zaklepajo in odklepajo s ključem. In naj se dobro zapirajo! Zdaj vrata zgoraj zijajo, tako da smo gledali dva akta skozi špranjo v nebo. V realistični drami se mora vse goditi resnično in s pravimi rekviziti. V 5. prizoru Jenufa odpira vrata, bije po njih, a vrata se ne dajo odpreti. Zaklenjena so! Nato omahne po tleh. V 7. prizoru se mora vesti Jenufa dosti rezerviraneje do Lace. Tu je drama črtana preveč. Zato je prehod nasilen. Objemanje in pritiskanje je zanjo še dosti prezgodnje. Le Laca se za hip spozabi. A le za hip! Cerkovnica naj močneje poudarja: «Vse je to plačati hotel! Plačati!» ter izraža hkratu največjo ogorčenost.

V III. dejanju se v 6. prizoru ne razumejo zunaj kričeči glasovi: «Sirota...! Dete... umorila...!» V parterju smo te klice jedva slišali. A slišati in razumeti se morajo dobro. Koncem 7. prizora naj ostanejo vrata odprta, da se lahko dobro razumejo kriki Jenufini: «Moj sinček! Moj sinček!» — Ljudstvo pritisne deloma v izbo, deloma ostane pred odprtimi vrati, deloma zija skozi okno. Da se bolje razume, naj bi ljudstvo rajše kričalo: «Morilka! Sramota!» — nego da malo umljivo poje. Vrata naj se zapro šele pred začetkom 11. prizora. Čemu stoji Laca v 12. prizoru pred vrati in tako daleč stran od Jenufe? Verjetneje je, da ostane Laca ob Jenufi ter jo končno objame.

Selitev ptic

Na jesen odlete jate ptic. Kam lete? Na zemlji so 4 opazovališča ptičje selitve: Possitten v Vzhod. Prusiji, Aberdeen na Škotskem, Viborg na Danskem in Budapešta. Tam so po dolgoletnih opazovanjih dognali, da lete vse ptice v jeseni od severozahoda ali severovzhoda na jugovzhod ali jugozapad v smeri Bospora, Male Azije in Afrike. Nekatere ptice prilete prav v Južno Afriko in prelete do 10.000 km.

Na skrajni severni točki Nemčije je med Vzhodnim morjem in Kurskim morskim zalivom ozek jezik, včasih le uro hoda širok, a 3—5 dni pešhoje dolg. Ves jezik pokrivajo le visoke mase morskega peska. Kupi so visoki 3—4 velikomestne hiše ena vrhu druge. Viharji prenašajo te kupe in je pesek zasul skoraj že vse vasi. Le še 4 vasi se drže. Največja vas se zove Rossitten. Tam ima ornitolog (ptičjeslovec) prof. Thiernemann že 20 let svojo opazovalnico. Ptice lete kolikor dolgo možno preko kopnega, da lahko počivajo. Preko Rossittena lete ptice iz Škandinavije, Rusije in Finske. Vsak dan jih prileti blizu 300.000. Opazovalnica lovi ptice, jim deva na noge obročke z napisom «Rossitten-Germania» s številko in jih izpušča. Vsaka številka se vpiše z dotičnim dnem. Ako takega ptiča kje ujamejo, sporoče v Rossitten, kdaj in kje so ga ujeli. Tako so dognali selitveno pot ptic. Vsako leto markirajo po opazovalnicah mnogokrat po 10.000 ptic. Odgovorov je le malo, a dovolj za znanstvenike. Ako bi kdo v Sloveniji slučajno vjel ptico s tako marko, naj sporoči opazovalnici, kdaj (dan in uro) in kje jo je vjel! Naslov je na obročku.

Gospodarska vprašanja

Naša izvozna carina s posebnim ozirom na Anglijo

Organizacija naše izvozne trgovine še daleč ni zadostna. Glavni nedostatek ne leži morda v pomanjkanju kvalitativno konkurence zmožnega blaga ali pa v naši nestalni izvozni carinski politiki, marveč v veliki meri v pomanjkanju dobrih trgovinskih zvez in pa dovršeno organizirane trgovinske reklame. Da imajo na teh nedostatkih svoj dober delež tudi naše prometne razmere, ni potreba še posebej poudarjati.

V precejšnji meri otežujejo naš izvoz — posebno v oddaljenejše države — tudi pomanjkljivosti v financiranju med posameznimi državami, kar pa je pripisovati nezaupljivosti inozemskega trgovskega sveta napram našim trgovskim krogom; ta nezaupljivost pa ima zopet svoj vzrok v tem, da jugoslovenska produkcija in jugoslovensko izvozno trgovstvo še ni zadostno znano v inozemskem trgovskem svetu.

Naravna posledica teh nedostatkov je bila, da se naša izvozna trgovina ni v večjem obsegu razvila v oddaljenejše države, posebno v one z dobrimi valutami, marveč se je omejila samo na sosednje in bližnje države, posebno na Italijo, Avstrijo, Češkoslovaško in Nemčijo. Pa tudi glede izvoza v te države moramo glavno zaslugo pripisovati le inozemskim kupcem, ki so prihajali osebno na naša tržišča in postali naši stalni konzumenti, čim so se prepričali o nesporni kakovosti naših proizvodov.

Kako eminentno vlogo bi n. pr. lahko igral naš izvoz v Anglijo, nam dokumentira zanimivo poročilo, ki ga je poslala naši vladi ena izmed naših trgovinskih agencij, ki je v ozkih trgovinskih stikih z angleškimi trgovinskimi krogi in ki je v svojem dveletnem delovanju natančno proučila to vprašanje.

Iz omenjenega poročila posnemamo, da obsega problem našega izvoza v Anglijo sledeče momente:

1.) metodo, katere se je pri izvozu svojih proizvodov posluževala pred svetovno vojno večina pokrajin, ki so danes v sestavu naše kraljevine;

2.) metodo, kako seznaniti angleška konzumna tržišča z jugoslovenskimi produkti, ki kot taki sploh niso znani v Angliji;

3.) poslovne metode v Angliji in na njenih tržiščih.

Glede 1. točke je predvsem omeniti, da so skoro vse produkte iz pokrajin, ki so danes v sestavu naše kraljevine, pri izvozu v Anglijo eksploatirale sosednje, takrat gospodarsko močnejše države, tako da so glavno korist imele te države, ne pa zemlje produkcije. Izvoz jugoslovenskih produktov v Anglijo ni šel neposredno, marveč posredno, in sicer potom reeksporta, n. pr. kot italijanska konoplja, avstrijske ščetine itd.

Iz tega tudi naravno izvira, da jugoslovenski produkti kot taki niso bili znani v Angliji, in je torej umljivo, da je angleški konzumni trg popolnoma neinformiran o tem, koliko in kakšnih produktov mu lahko nudi Jugoslavija.

To dejstvo dokazuje, da bi se morala organizirati velika propaganda in reklama, če bi se hotel doseči znatnejši in neposrednji izvoz naših domačih proizvodov v Anglijo.

Anglija je že od nekdaj glede svoje uvozne trgovine šla po natančno začrtanem potu: da mora vsaka država, ki hoče v Angliji najti tržišča za svoje proizvode, predvsem proučiti udomačene zahteve in pogoje njene uvozne trgovine in se po njih tudi ravnati. Jugoslovenski izvozničarji morajo predvsem uvideti, da ne smejo držati križem rok in čakati, da se bodo angleški trgovci in konzumenti navadili na njihove poslovne metode, temveč morajo svoje metode prilagoditi angleškim zahtevam, posebno kar se tiče prodaje in plačanja; morajo se pa tudi natančno informirati, v kakih zabojih, zavojih in drugih zamotnih sredstvih se posamezne vrste produktov na angleških tržiščih prodajajo. Končno morajo gledati na to, da prodajajo svoje blago Angliji po kolikor mogoče najnižji ceni, ki odgovarja razumni nagradi za njihov trud, in izdatke, da bi tako na trgovskosoliden način seznanili angleške konzumente z našimi proizvodi ter jim za stalno osigurali angleška tržišča. Sedanji kurz dinarja napram funtu nudi Jugoslaviji zadostno priložnost, da si osvoji angleški konzumni trg za svoje produkte. Če se ta ugodna prilika ne izkoristi, bomo težko prišli kdaj z našimi proizvodi na angleška tržišča.

V sledečem se navajajo glavni naši proizvodi, ki jim je več ali manj osiguran angleški trg, če se še odpravijo razni nedostatki.

Suhe češplje. Nekoliko tisoč zabojčkov je že odpravljeno v Anglijo, vendar rezultat prodaje ni bil najugodnejši, to pa vsled nedostatkov, ki so konstatirani glede zabojev, kakor tudi načina konzerviranja. Naše češplje si morajo izbojevati konkurenco s kalifornskimi. Mora se priznati, da so kalifornski trgovci izredno dobro proučili angleške zahteve, tako glede sortiranja kakor tudi glede konzerviranja češpelj. Mnogoštevilni zaboji naših češpelj, ki so odgovarjali tem zahtevam angleških konzumentov, so bili tudi lahko prodani, kar dokazuje, da bi naš važen produkt prav lahko izpodrinil kalifornskega.

Posebno je važno, da etuiranje češpelj, ki zadošča za izvoz v Nemčijo in sosednje države, ni zadostno za Anglijo, ker v Angliji preteče dlje časa, preden dospejo češplje do konzumenta. Mera zabojev se mora ravnati po angleških merah v težini od 25 funtov.

Stavbeni les. Tu bi prišel predvsem v poštev hrastov les. Težave se pojavljajo samo v visokih prevoznih tarifih.

Železniški pragi. Za hrastove in bukove prage se pojavlja veliko zanimanje. Hrastovi za sedaj ne pridejo v poštev, ker je njihov izvoz iz naše kraljevine še prepovedan, za bukove pa je dana prav ugodna prilika, samo če bo mogoče financirati večje količine.

Lesni špirit (aceton) in tanin sta menda najglavnejša jugoslovenska produkta, ki jim je zasiguran v celoti angleški trg. Trgovina s temi produkti je v dobrih rokah in se bo nedvomno i dalje ugodno razvijala.

Rude — hematit. Za hematit se pojavlja veliko zanimanje. Istotako so ugodni izgledi za železno in fosforno rudo.

Konoplja. Njen izvoz v Anglijo ima veliko bodočnost, saj se je, kakor smo že zgoraj omenili, naša konoplja že pred svetovno vojno pod italijansko marko potom reeksporta izvažala v Anglijo. Nedvomno bi se lahko doseglo neposredno trgovanje na angleškem trgu, če se bomo bolj ozirali na angleške tržiščne zahteve in če uredimo finančno stran našega izvoza. Poleg tega je treba posebno paziti na to, da se izvozi samo lepo in čisto blago. Seveda bi se morale ponuditi večje partije raznih vrst, a ne samo neznatni vzorci, ker se samo na ta način lahko prepriča angleški konzument o tem, ali način zamotanja, čistost blaga itd. odgovarjajo poslanim vzorcem. Seveda ovirajo za sedaj razvoj trgovine z našo konopljo v Angliji še težki pogoji naših prodajalcev, ki zahtevajo plačanje v gotovem denarju na temelju železniških dokumentov in se bo v tem oziru čimprej morala najti ugodnejša metoda financiranja med prodajalcem in kupcem.

Ščetine. Tudi te so se iz naših krajev v velikih množinah že pred vojno izvažale potom reeksporta čez Avstrijo v Anglijo. Vse, kar smo omenili glede konoplje, velja tudi za ščetine.

Konjska dlaka. Do sedaj pokazani vzorci so slabe kakovosti. Z malo več interesa bi se dala doseči bolja kakovost, vendar pa treba upoštevati, da to tržišče obvlada Amerika s svojim čistim, sortiranim in v primerne bale zamotanim blagom. Za izvoz te vrste blaga je torej nedvomno potreben študij angleških tržiščnih navad in zahtev.

Perje. Ponujeni vzorci so prav dobro ugajali in našli vsesplošno pohvalo. Ako ne bodo cene prekoračile razumno mejo, se bodo lahko plasirale prav znatne množine na angleškem trgu.

Rastline — malvija. Potrebne so znatne množine suhe malvije, pa tudi drugega jugoslovenskega rastlinja. V Angliji je splošno znano, da je dalmatinska malvija boljša od vseh drugih in so se vse pošiljke do sedaj prav dobro prodale. Tudi tu bo treba poslati na angleški trg večje množine tako malvije, kakor tudi drugega rastlinja, z malimi vzorci se ne more osvojiti trg.

Preproge. Nekoliko pokazanih vzorcev je našlo splošno priznanje, vendar pa za sedaj še ne konvenirajo previsoke cene.

Cigarete. Nekatere poslanih vrst so prav dobro ugajale. Ker pa je na angleških tržiščih zelo mnogo vrst raznih produktov na razpolago, bi si naši proizvodi mogli osvojiti trg samo tako, da vzame prodajo poseben konzorcij v svoje roke in da jo zadostno reklamira.

Vino. Za vino ni posebnega upanja. Moglo bi se poskusiti samo s prvovrstnimi vini, vendar pa ni pričakovati stalnega konzuma.

Poleg že omenjenih faktorjev (pomanjkanje trgovinskih zvez, nepoznavanje angleških poslovnih metod) leži velika zapreka za živahnejši razvoj naše izvozne trgovine v Anglijo v financiranju izvoza. Jugoslovenski producent ne more svojega blaga poslati v komisijo v Anglijo in čakati na izplačilo tako dolgo, da se blago proda, na drugi strani pa se ne more pričakovati od angleških konzumentov, da plačajo blago po malih vzorcih, posebno ker še ne poznajo dobro naših prodajalcev.

Razen tega se nam zdi, da boče jugoslovenski producent znati natančno prodajno ceno že prej, ko se loči od svojih porduktov. Nedvomno so to še posledice stare eksploatacijske metode, ko so prihajali eksploatatorski trgovci z gotovim denarjem v našo zemljo in kupovali kar so hoteli. Največja današnja zapreka pa leži v tem, da zahteva jugoslovenski producent en del izkupička že pri podpisu prodajne pogodbe, dočim se mu mora ostali del izplačati franko vagon ali brod. Angleški konzument pa nasprotno ni navajen, niti je v mogočnosti, da sprejme take pogoje. Nedvomno bi se za gotove izvozne predmete mogle storiti zadovoljajoče finačne olajšave v manjšem obsegu, nemogoče pa je to storiti za ves naš izvoz v Anglije; tu bi se morala najti mnogo širja podlaga za financiranje.

Potrebna je torej finančna organizacija na širjem sestemu, ki bi naj obsegala ves naš izvoz za Anglijo, in ki bi jo naj vzela v svoje roke naša vlada. Naš izvoz v Anglijo bi se moral organizirati tako, da bi se blago prodajalo v komisiji potom najboljših brokerjev ali pa oddajalo v komisijo najuglednejšim firmam v Angliji. Našemu producentu je za razvoj njegove produktivnosti potrebno: neomajano zaupanje, ki ga naj uživa pri vladi in pa vzpodbuda, ki se mu naj da s finančno pomočjo, in ki bo nedvomno ojačala njegovo aktivnost in s tem okrepila izvoz. Z izvozom jugoslovenskega blaga v Anglijo bi v znatni meri začeli rasti krediti v Angliji za Jugoslavijo, kar bi imelo vrhu tega še to koristno posledico, da bi se tudi kmalu pojavil denar za nakup blaga, ki ga Jugoslavija potrebuje iz Anglije. Nenadno bi prenehale vse težkoče glede nabave potrebnih funtov šterlingov za plačanje takega blaga in bi tudi kurz dinarja postajal vedno stabilnejši in ugodnejši. Za oživitvorjenje zgorajšnjega načrta je predvsem potrebno, da se čimprej osnuje v Londonu jugoslovenska trgovinska zbornica; obenem bi se morali v nekaterih važnejših trgovinskih centrih Anglije osnovati prikladni muzeji za razstavo vseh onih produktov, ki jih more Jugoslavija dati Angliji. Končno bi se moral sestaviti seznam vseh najuglednejših trgovskih posredovalcev in uvoznikov v Angliji, ki bi hoteli posredovati prodajo jugoslovenskih izvoznih produktov v Angliji.

Kar je zgoraj omenjeno glede Anglije, velja ananlogno tudi za izvoz v druge države. Nedvomno je, da smo v organizaciji in forsiranju našega izvoza v splošnem premalo storili in da nas v tem oziru že daleč nadkriljujejo ostale evropske zemlje. Ozrimo se samo na naše najbližje države n. pr. Avstrijo, Češkoslovaško in Nemčijo, ki so si s svojo moderno reklamo in organizatornim delom za svoje produkte popolnoma osvojile naša tržišča in začele že prav nevarno ovirati celo razvoj naše domače industrije (papirne, čevljarske, železne itd.).

Tu bo treba smotrenega in hitrega dela, saj se že zopet pojavlja doba, ko se začne konkurenčni boj na svetovnih tržiščih; če bomo še dalje čakali, se nam bo to bridko maščevalo. Zadnji čas je, da se na eni strani vendarle enkrat stabilizira in sistematizira naša carinska in trgovinska politika, in da se prenehe s škodljivim laviranjem in večnim menjavanjem izvoznih carinskih tarif, ki ustvarjajo samo nesigurnost v trgovinski konjunkturi in odvračajo inozemstvo od naših tržišč ter s tem jemljejo naš ugled v inozemstvu. V zveze s tem bo treba čimprej urediti naše prometne razmere in začeti z boljšo in za izvoz prikladnejšo železniškotarifsko politiko. Prenehati moramo z dosedanjim fiskalističnim sistemom, ki je z znatnimi izvoznimi carinami in neprimerno visokimi železniškimi tarifami nalagal preobčutna bremena na naše izvoznike in nam tako v preveliki meri omejeval in oteževal naše izvozno trgovino.

Upati je, da bo sistematično delovanje pomočnika finančnega ministrstva na izboljšanju naše valute provociralo tudi glede naše izvozne trgovine najintenzivnejšo remeduro in da se bo že radi velike potrebe inozemskih deviz čimbolj olajšal in pospeševal naš izvoz.

Seveda se pri ureditvi našega izvoza ne bo smelo pozabiti na našo domačo industrijo, kateri se bodo morale za vsako ceno osigurati potrebne sirovine domačega izvoza.

Narodna banka SHS

Stanje 22. oktobra 1922.

Aktive: kovinska podloga 422,792.958.27, posojila 1„580,997.412.88, dolg države 4„567,358.803.02, vrednost državnih domen 2„138,377.163. Skupaj 8„709,526.337.17 Din.

Pasive: glavnica 17,366.300, rezervni fond 2.199.823.92, *bankovci v obtoku 5* milijard 102,771.815, razne obveznosti 1„388,894.948.91, terjatve države za založene domene 2„138,377.163, saldo raznih računov 59,916.286.34. Skupaj 8„709,526.337.17 Din.

Drobne vesti

= **Carinski dohodki za mesec avgust** 1922 so znašali 19.352.183.74 Din.

= **Trgovina z vinom v Dalmaciji.** Glasom obvestila pokrajinske uprave, oddelka za trgovino in industrijo za Dalmacijo je preostalo v Dalmaciji starega vina še okroglo 15.000 hl. Izvoz vina je v zadnjem času popolnoma zastal, tako da je trgovina z vinom omejena le na konzum v pokrajini. Vzlic temu vinske cene niso popustile. Trgatev je končana povsod, izvzemši na otoku Visu. Grozdja so se prodale le male količine v Neretvi in sicer po 7 do 8 kron kilogram, z moštom in mladim vinom pa še ni nikake večje kupčije.

= **Letina oliv v Dalmaciji.** Dalmatinski listi poročajo, da je letošnji sad oljk izredno dobre kakovosti. Zaradi dobre letine je cena olju znatno padla in stane liter olja na trgu 14 do 16 Din. Novo olje bo še cenejše.

= **Rok za napolnjenje uvoženih inozemskih sodov podaljšan od 6 na 9 mesecev.** Na intervencijo trgovske in obrtne zbornice v Ljubljani je Generalna direkcija carin z razpisom z dne 16. oktobra 1922 D. Br. 63.144 podaljšala rok za polnjenje sodov iz kakršnegakoli materiala, ki se uvažajo pogojno, da se napolnjeni z našimi produkti zopet izvozijo, od 6 na 9 mesecev, računši od dneve izvršene uvozne ekspedicije. S tem bo ustreženo posebno vinski trgovini na Štajerskem.

= **Skupni vagoni Rumunije in Jugoslavije.** Naši vagoni, ki so izza časa okupacije zaostali na rumunskih železnicah, se imajo po dogovoru med našo kraljevino in Rumunijo smatrati kot skupna imovina.

= **Gospodarske vesti iz Češkoslovaške** Konzulat češkoslovaške republike v Ljubljani sporoča trgovski in obrtni zbornici, da je izvoz koksa in briketov iz Češkoslovaške od dne 20. oktobra 1922 dalje prost in ni podvržen izvozni carini. Poročilo nadalje podaja statistiko o zunanji trgovini Češkoslovaške. Od januarja do julija 1922 je znašal češkoslovaški izvoz 57,767.694q in 9,662.815 kron napram 55,078.733q in 2,163.362 kronam v isti dobi leta 1921. Uvoz v letošnji navedeni dobi je dosegel 20,575.943 centov in 400.549 enot. Trgovinska bilanca Češkoslovaške izkazuje v teku prvih 7 mesecev 1922 aktiv 37,191.752 q in 2,261.766 enot. — Zaradi olajšave eksporta bodo znižane prevozne tarife in sicer pri steklu za 18 odst., porcelanu za 30 do 40 odst., celulozi za 23 do 24 odst. Tudi tarife za prevoz sladkorja se bodo znižale, vendar tozadevni sporazum še ni dosežen. Znižanje tarife za premog je odvisno od znižanja davka na premog. — Dosedanja filijalka banke «Bohemia» v Parizu se v kratkem pretvori v francosko-češkoslovaško banko. Za enkrat se ve za dve propoziciji glede izvršitve transakcije, za prvo od strani ameriških finansijerov, drugo od strani neke francoske skupine.

= **Povišanje izvozne tarife za živino iz Rumunije.** Kakor poročajo iz Bukarešte, je zaradi pomanjkanja mesa trgovinsko ministrstvo omejilo izvoz živine s povišanjem izvoznih pristojbin na živino.

= **Zlata pariteta v Avstriji** znaša ta teden 1 : 15.050 kron.

= **Elektrifikacija madžarskih železnic.** Iz Budimpešte poročajo: Priprave za elektrifikacijo državnih železnic na progi Budimpešta-Dunakezi-Alag so v polnem teku. Elektrifikacija bo dogotovljena do konca 1922.

= **Nemško-jugoslovanska trgovinska in obrtna zbornica v Nürnbergu se je** osnovala pred kratkim v svrho zboljšanja trgovinskih odnošajev med Jugoslavijo in Nemčijo.

Zdravnik 3745

dr. Gostiša mlajši

ordinira s 1. novembrom 1922. naprej

v Cerknici hiš. št. 132.

Ordiniranje dop. od 9. do 12. ure in pop. od 3. do 4. ure.

5 TON. PRIKLOPNI VOZ za avto

Pavesi & Tolotti 3705

z visokimi stranicami se ugodno

proda

J. Gorec, Ljubljana.

Odda se 100 hektolitrov izbornega 3732

Ljutomeržana

sortiranega „Rizlinga 1921“

Več pri F. Sršenu, Ljutomer.

Ovratnike, zapestnice, srajce, batist-bluze

kakor druge pralne obleke pere in svetlolika tovarna

Jos. Reich, Ljubljana

Sprejemališče:

Selenburgova ulica št. 4.

Podružnice:

Maribor, Zagreb, Kočevje, Novo mesto. 3

DIVJAČINA

kakor jelene, srne, zajce, jerebice, fazane, divje koze, kljunače itd. kupuje vsako množino in plača po najboljših cenah

E. VAJDA

izvoz divjačine in perutnine

Cakovec, Medjimurje.

Brzojavi: Vajda Cakovec.

Interurban telefon št. 59. 3735

O kreacijah solistov smo že govorili. Izvrstna v petju in igri je bila ga. Thiery-Kavčnikova (cerkovnica). Ponos, obupne skrbi, polblaznost, kesanje in končno potrtost je izražala naša prva pevka zares nad vse pričakovanje. Težko, naporno, a tudi hvaležno vlogo je izvedla dosledno, vseskoz efektno in umetniško prečuteno. Le po obrazu je bila premlada in po životu predekliška. V igri je napredovala zelo naglo in lepo.

Prav dobra je bila ga. Lewandowska (Jenufa), čustvena, temperamentna, simpatična. V I. dejanju pa je preveč praznično oblečena in odvadi naj se širokih razmahov z rokami, ki so za kmetiško punco neumestni. Glasovno je bila menda utrujena.

Gdčna. Siligojeva s strašno namazanimi lici (a belim vratom) se kot gospodinja ni znala uveljavljati. Predstavljala je bolj staro, umazano beračico. Pohvaliti treba igro ge. Erklavčeve (rihtarico) in ge. Ribičičeve (Jano); ga. Matačićeva (Karolka) se pač še razvije, ker kaže napredek. Ga. Smolenskaja in gdčna. Korenjakova sta ustrezali.

Jako sta ugajala g. Sowilski (Laca) in g. Šimenc (Števa). Prvi je dober igralec s čustva polnim (žal, ne dovolj jasnim) petjem ter je postavil krepak značaj; g. Šimencu nedostaje za Števo le lepe maske obraza, sicer je bil prav dober. G. Zupan (rihtar) je povsem zadovoljeval. G. Cvejić (hlapec) je nastopal nekam osorno in je spominjal bolj na preoblečenega viteza.

Muzikantje naj ali ostanejo za mostom na desni ali pa naj se postavijo spredaj na levo kolikor možno nazaj, da ne delajo napotja. Rekrutje, dekleta in vobče zbor zaslužijo polno priznanje. V III. dejanju pa si želim še glasnejšega krika in zgražanja.

Že pred dvema letoma je uprava pripravljala «Jenufo». Medtem je ga. Thiery-Kavčnikova dozorela v izvrstno cerkovnico. Tako je prinesla zamuda vendarle korist. Preverjeni smo, da se bo Janačkova opera vzdržala na našem repertoarju.

Gledališče je bilo razprodano ter je vladala med publiko prava premierska razigranost. Gromoviti aplavzi, na odru cel gaj cvetja in zelenja s češkoslovaškimi in jugoslovenskimi trakovi, solisti in zbor ter mi poslušalci uprav židane volje. Janaček in Preissova sta lahko ponosna!

Spored koncerta pevskega zbora «Moravskih učiteljic» iz Brna, katerega izvajajo na koncertu v Ljubljani dne 5. novembra 1922 v Unionski dvorani je sledeči: 1.) Smetana: Trije ženski zbori: Zaton solnca, Priletele lastavice, Moja zvezda. — 2.) Foerster: Devica, Vijolica. 3.) Dvořak: Moravski dvospevi s spremljevanjem klavirja: Ujeta, v dobrem smo se sešli, Malo slavikovsko polje, Prstan. — 4.) Janaček: Volčja sled, Belveder na Hradžanih. — 5.) Suk: Ciklus ženskih zborov: Vile, Pastir in pastirica, Spomin, Želja po ženitvi, Za Sitnico. — 6.) Rupeldt-Vach-Černik: Slovaške narodne pesmi: Globok jarček Imam ljubega, Žalujka, Terice. — Začetek koncerta točno ob 8. uri. Na klavirju spremlja prof. Tučkova. — Predprodaja vstopnic od pondeljka dne 30. oktobra dalje v trgovini Glasbene Matice v poslopju Filharmonične družbe na Kongresnem trgu. Sedeži po 18, 15, 12, 10, 8 in 6 Din, stojišča 3 in 2 Din.

24 ur z vlakom

Potovanje mi ni bilo še nikdar v zabavo. Drugi se na poti kratkočasijo, sprejemajo vtise nehote in nevede, jaz potujem z muko. Zlasti sedaj, po vojni. Kako je Evropo razdejal svetovni krvavi orkan! 24 ur se stežka voziš skozi eno samo državo, jaz sem se vozil en dan skozi štiri.

Ali poznaš Baden-Baden? To je nemški Eldorado za vse petične in oddiha žejne ljudi. Prekrasno mesto, shajališče «strnenih» nemških domačinov in tujcev. Zlasti letos je bilo polno. Tja so prišli Angleži, Amerikanci, Francozi, Holandci, Švedi in Rusi. Da, tudi Rusi. In Nemci seveda, sezona je bila vse kaj izredno živahna, tisočaki so leteli kakor listi z dreves; kajti Baden-Baden je luksuriozen kraj; v njem se je letos plačevalo le z večjimi bankovci. Stotak je bil tam malone iz prometa.

Ko so torej na lepo, solnčno krajino Badensko legle prve megle, smo pregledali svoje potne liste, pisane od raznobojnih vizumov držav, ki smo jih v Nemčijo grede prepotovali. Potem smo se nekega lepega večera poslovili in deloma vozili, ker cilj je bil skupen, le za malo časa, kajti vozili smo se v družbi samo do prvega večjega železniškega križišča, do mesteca Karlsruhe.

Karlsruhe je skorajda provinca. Znano je sicer po svojih tehničnih šolah, po piramidi, ki stoji pred magistratom, po električni železnici, s katero se lahko v pol uri pripelješ do renske obale. Pa to je malone tudi vse, kar ti nudi znamenitega. Znamenitejše od teh posebnosti so tukaj tujske takse, za katere te obere policijski urad. Za sobo plačaš v hotelu eno noč osem do devet sto ali tisoč mark; tujski davek na policiji znaša poldrugikrat toliko. Zato je najlepše, če se tu sploh ne ustavljaš; zveze s središčnega kolodvora so na vse strani ugodne — hotelu in tujski taksi se torej lahko tudi izogneš.

Moja družba, v kateri so bili Skandinavci, je storila tako. Odpeljala se je proti Berlinu ob sedmih zvečer z brzovlakom. K sreči so bili na razpolago spalni vagoni. Švedi so namreč kaj komodni ljudje in se zavedajo dobrega tečaja svojega denarja. Hočejo se voziti udobno. Neka dama, profesorica iz Finske, mi je skandinavsko komodnost opravičevala z utemeljevanjem, da je v domovino Ibsena, Björnsona in Strindberga daleč. V njeno seveda še delj — saj je Helsingfors prav blizu Petrograda.

Razstali smo se torej z mednarodno družbo na berlinskem brzovlaku. Izpod neba je rosilo — te kaplje so bile mesto solz — na Karlsruhe je že padal mrak. Kmalu je bilo odhodnega žir-žara konec. Še en pozdrav, še enkrat si stisnemo roke, še enkrat si zakličemo nasvidenje — kdaj ne pove in sluti nihče; in berlinski brzovlak drči dalje kot parnik, ki so ga spustili daleč v gladko morje.

Do odhoda mojega vlaka imam še štiri ure. Izvolil sem si pot čez Ulm in Monakovo. Od Monakova se popeljem dalje preko Salzburga, Jesenic in Gorice. Solnčna Italija je namreč zaenkrat moj cilj.

Najneprijetnejše čustvo te obide, kadar te tako ostavi tovaršija, s katero si živel več mesecev skupaj. Slovo od take družbe je hujše nego slovo od družine. Kajti družina ima ognjišče, k njemu se lahko zatečeš, kadar hočeš. Z mednarodno tovarišijo, s katero te je pripeljala skupaj prilika, se ne sestaneš morda nikdar več. Narazen grejo pota, da se nikoli več ne strnejo v skupno cesto. Tako se ti zgodi, da osamljen gledaš za vlakom kakor zaostali ptič za jato, ki se je izgubila v megleni dalji nepoznane usode.

Pa glej! V takih mislih se je kazalec na uri pomaknil s sedme na osmo. Treba misliti na topel prigrizek, zakaj kako bo z njim štiriindvajset prihodnjih ur, si negotov. Krenem zato v restavracijo z eksotičnim kitajskim imenom. Zanima me tam godba, ki svira, in obrazi, ki se mimično razodevajo. Naročim večerjo, jo zavžijem, opazujem, poslušam. Francoska govorica in nemška se mešata; stene so okrašene s kitajskimi oblekami in inozemskimi predmeti. Samo gejše še manjkajo — in človek bi menil res, da je kje v kotičku mikadove države.

Ob sviranju, petju in pitju poteče čas kmalu. Bliža se enajsta, ura odhoda. Plačam in odidem. Ko spravim na varno prtljago, si poiščem tudi sam primernega mehkega mesta, na katerem se bo lahko vsaj zadremalo, če ne zaspalo.

Odhod je z zamudo. Trebalo je čakati na dva vlaka od švicarske meje. Iz njiju se je vsulo k nam potnikov lepo število. In razgovori so se kljub pozni uri začeli kmalu razpletati. O čem teče beseda? O vsem mogočem. Švica, Nemčija, draginja, brezposelnost. Zlasti dame so živahne — celo dovoljenje za kajenje so si izprosile. Vlak ropota skozi noč.

Monotono drdranje naposled začne vplivati na vse potnike uspavajoče. Okolu dveh ponoči se začenjajo svetiljke zagrinjati v črno. — Morfij prede svoje koprene vse čez. Dva debeluha v kotu moško «žagata» in motita s smrčanjem vse potnike v oddelku. Nič ne pomaga, moraš ju poslušati in prenašati potrpežljivo. «Mogoče nismo mi nič drugačni kadar spimo,» pravi moj vis-à-vis.

Polagoma se navadimo tudi na «žaganje», da nas nič več ne moti. Toda za izpremembo je že poskrbljeno! Ulm je središčna postaja med Karlsruhe in Monakovim. Tam vdere v kupe spremljevodnik in razglasi kakor birič na predsodni dan, da je treba izstopiti. Vse mogoče zgražanje. Potniki si manejo oči, razgledujejo nejevoljno, pikre opazke lete iz njih ust na račun železnice Pa vse to ne pomaga nič. Ako hočemo dospeti pravočasno v Monakovo, se je treba izseliti, zamenjati komodnost z neudobnostjo. In res, resignirano se selimo — v nek vagon tretjega razreda na hodnik.

Tu začne zabavljanje iznova. Bavarci so najhujši. Oni ne govore le o neredu na železnici, marveč o neredu na sploh v državi. «Dokler smo bili monarhija» — besedijo — «je bilo drugače. Kje je zdaj naš kralj, naš kajzer, naš red? Dajte nam nazaj stare čase!» je njihov refren. In to traja dve uri, tako dolgo, dokler se vozimo v tem prostoru. Potem se namreč iznova prikaže sprevodnik in nam vljudno naznani, da lahko zasedemo — stare prostore, kajti vagon, v katerem smo se pripeljali do Ulma, se pelje še vedno z vlakom naprej.

Bliskoma se hodnik v tretjem razredu izprazni in čez čas sedimo že na naših starih mestih ki smo jih morali na postaji odkupiti s posebnimi doplačili. Vlak, ki je prej na nekaterih postajah dolgo postajal, izmenjaval lokomotive in vagone, prihaja počasi spet v svoj element. Vedno brže in brže puha in pšica reže svojo pot v bavarsko prestolico, kamor dospemo mesto ob šesti in pol, kmalu po sedmi uri.

Hvala bogu, v Monakovem so na razpolago vsaj nosači. Za osemnajst mark ti prenesejo neizbežno potrebno prtljago v shrambeni prostor. Do brzovlaka Monakovo—Trst imam še poldrugo uro časa — torej brž na noge, da spoznaš Monakovo vsaj po zunanjem videzu, kolikor ga moreš obhoditi v slabi uri.

Do dvornega in angleškega vrta seveda v tem času ne prideš, tudi na profileje moraš resignirati. Princ-regentovo gledališče ti ostane cilj za drugič, istotako galerije in pinakoteke. Monakovo ima čisto drugačno lice kot nemška severna mesta — zdi se ti bolj stisnjeno in zlito ter manj prostorno. Že kolodvor je v tem oziru nekako tipičen — pa kljub temu ne občutiš, da bi bil nepripraven.

Ob osmi uri odšteješ zahtevane tisočake mark za vozni listek do Trsta in ob poldevetih se odpelješ dalje. Zbogom, Monakovo, pa nasvidenje enkrat v prihodnje! Hlapon reže urno svojo pot po sredi rodovitnih polj s prijaznimi hišicami, se ustavlja poredkoma in beži dalje kot da mu je vrag za petami. Ni čudno! Ob poldvanajstih moramo biti v avstrijskem Salzburgu. Preden smo tam, se nam v daljavi odpirajo krasni pogledi na pogorja, katerih se naši sopotniki-turisti z bliskajočimi očmi veselijo. Lepota narave v teh krajih človeka resnično zadivlja.

Četrt na eno — v Salzburgu smo zopet zamudni. Toda kar je najhujše — tu mora vse izstopiti, vleči prtljago s seboj na carino in dati v pregled potna izkazila. S tira, na katerem stoji vlak z lepo, vabljivo veliko rdečo črko D moraš več sto korakov daleč, kjer čakajo nate obotavljajoči se cariniki in obmejni komisarji. Kakor povsod, so ti tudi tukaj prostaški in oblastni. Mudi se jim nikamor — oni niso tu radi vlakov in potnikov, vlaki in potniki se jim morajo podrejati kot jih je volja. Pred vhodom v nemško carinarno je silen drenj — vsakdo pazi nase in na ono, kar nosi s sabo. In kako lahko bi se vsemu temu odpomoglo s kontrolo v vlaku! Pa birokracija je povsod enako strašna: nikjer je ne prepričaš, da nima prav, da je včasih prometu in svetu v oviro. Birokracija uživa v tem, da te zadržuje, kjer in kadarkoli more. To je njena najbolj značilna poteza.

Najprej moraš v Salzburgu skozi kleščе nemškega carinika. Po kratki deklaraciji, koliko kakšnega denarja nosiš s sabo, te prvi možic spusti dalje. Potem pridejo one dolge klopi, ki so vsakemu potniku iz ene države v drugo dobro znane in od vseh enako obsovražene: tam moraš odpreti svoje kovčege in razlagati nadrobno, kaj vse nosiš s sabo in koliko časa je že prešlo, odkar si to kupil. Jaz sem si to prihranil, ker sem se na mejo pripeljal že s carinskimi plombami nekega severnega nemškega mesta. Videl sem jih pa mnogo, ki so se mi pri carinskem pregledovanju smilili. Poleg mene je stal nek avstrijski profesor. Bil je nekaj časa v Nemčiji in vse, kar je nosil s sabo, je bilo par knjig, seveda pobeleženih in počečkanih. «Kje imate izvoznico?» ga je nahrulil carinik. Profesor je molčal, jel se je izgovarjati, da so knjige že rabljene, toda vse to ni izdalo nič. «Die Bücher sind Eigentum des deutschen Volkes,» mu je vrgel v obraz uradni mož — in knjige so zletele v tiste carinske shrambe, o katerih nikoli ne veš, kje imajo dno in kakšni so njihovi nameni. Da bi Nemci potnike v Salzburgu na meji slačili, nisem videl, čul pa sem o tem avtentična poročila s severne meje. Skandinavcem je v tem oziru pretrpeti nepopisne težave — tam kradejo Nemci inozemcem vrhnjo obleko pravtako kot perilo in prtljago, brez ozira na to, da je potnik svoje predmete prinesel v Nemčijo z doma.

Sitnarije sem v Salzburgu imel z nemškim obmejnim komisarjem. Za nobeno ceno mu ni šlo v glavo, da bi mogel z vizumom, ki ga nisem dobil od Bavarcev, preko Nemčije dalje. In me je odrl za tisoč in nekaj sto mark, da bodo vtisi iz njegove dežele lepši in še nekoliko bolj priporočljivi.

Ko smo odšteli potni tribut še Avstrijcem, smo si poiskali v vlaku novih prostorov. Slučaj me je topot zanesel v sosedstvo neke Angležinje, ki je preko Nemčije potovala v Italijo. Tudi njo je nemški obmejni komisar olehčal za deset lir šterlin, da ne pozabi, kdaj se je vozila čez mejo Bavarske. Podobno usodo so doživeli vsi inozemci ki so se vozili s tem vlakom. Odrtija tujcev je v Nemčiji sploh na dnevnem redu — z njo hočejo Nemci svojo državo izčistiti od «zajedovskih elementov». Kakšno reputacijo jim to prinaša v inozemskem tisku, je njihova stvar. Mislim pa, da jim to postopanje ni v korist — vsaj veliki holandski, angleški in švedski tisk jim radi tega ne dela zavidanja vrednih poklonov.

Z lepo zamudo smo naposled ostavili Salzburg ter se vozili navkreber skozi gorate pokrajine proti Beljaku. Avstrija nudi žalostno sliko propalosti. V nasprotju z Nemčijo vlada med avstrijskim prebivalstvom resnično pomanjkanje in beda. Že številke, ki jih tu čuješ imenovati, so žalostne. Desetstotisoči in milijoni kron so v Avstriji vsote, katere nekaj veljajo. Stotaki in tisočaki so le še na mestu nekdanjih vinarjev. In vendar s kakšno previdnostjo smo pred enim samim desetletjem spravljali tak denar! Tempora mutantur, krivci človečanske nesreče ne ubežijo kazni zgodovine. Železniški promet se zdi v Avstriji dober, le postaje izgledajo sila siromašno in pa obleka uradništva se nič kaj ne sklada z dostojanstvom poklica, kateremu živi. V rabi so menda vse stare oficirske, pa tudi infanterijske uniforme izza vojnega časa. Raztrgani ali slabo zakrpani vojaški čevlji so reden pojav, ki ga srečaš na vsaki postaji v mnogih primerih.

Kljub temu pa ne smeš misliti, da je v tej obubožani državici vse na robu propada. Ne. Tudi tu je obilo prostora za parasite in izmozgovalce. Poglej le skozi okno na postaji Badgastein — pa boš videl, da se da z denarjem, čeprav ničvrednim in slabim, vse kupiti in nabaviti. Nameščenec rabi za svoje življenje mesečno okrog milijon in par stotisoč kron, kar tudi prejema od države ali podjetja, kjer je uslužben. Tako živijo Avstrijci v stiski, toda preživljajo se vendarle.

Preden ostane avstrijska meja za nami, nas še enkrat osreči carinik, ki ti premeče vso prtljago, bolj radi nadlege nego potrebe. Ko se to izvrši, se lahko oddahneš, kajti prihodnja postaja so Jesenice. Prijetno te iznenadi tukaj dejstvo, da v Jugoslaviji ni nobenih prehodnih vizumov, ne nepotrebnega carinskega preiskovanja, ki nima itak nobenega smisla za onega, ki potuje tranzitno. Čez dobro poldrugo uro smo v Podbrdu ali popačenem Piedicolle. Tam začne revizija iznova in ko je končana, prešteješ v mislih še enkrat vse neštete nadlege, ki si jih imel od prve meje do zadnje.

Noč.. Druga noč na vlaku. V mraku smo se peljali skozi Jugoslavijo, o kateri so pravili na Jesenicah vstopivši potniki same razveseljive novice. Ljubljanski sejem jim je še sedaj v svežem spominu, mariborska obrtna razstava tudi. Toda za to temo, ki nas je spremljala za časa vožnje po jugoslovanskem ozemlju, se vendar skriva dan. Kako je pa tam, kamor se peljemo zdaj?

Polnoč Z zamudo blisne mimo nas Kanal, nato se ustavimo v Gorici, Prvačini, na Opčinah, v Trstu. Vse naša zemlja, preko katere lega tujstvo, poturinstvo, morda že tudi janičarstvo. Med Jesenicami in Trstom bi pravzaprav ne smelo biti meje, ker to je kompakten kos naše zemlje, danes siloma odtrgane od trupla, h kateremu spada.

Ali misli vanjo mati s svojimi sinovi?

Viator.

Slavenska banka

d. d.

podružnica Ljubljana

preje Jugoslovanska Union-Banka

ZAGREB **BEOGRAD**

Bjelovar, Brod n./S., Celje, Dubrovnik, Gornja Radgona, Kranj, Maribor, Monoštor (Baranja), Murska Sobota, Osijek, Rogaška Slatina, Sombor, Sušak, Sabac, Sibenik, Škofja Loka, Velikovec, Vršac.

Agencija: Buenos Aires (Argentina).

AFILIACIJE:

BUDAPEST: BALKAN BANK R. T.
SPLIT: JUGOSLAVENSKA INDUSTRIJSKA BANKA.
WIEN: BANKHAUS MILAN ROBERT ALEXANDER

Delniška glavnica in rezerve ca. K 200,000.000

Izvršuje vse bančne posle najkulantneje. 29

Obrtna hranilnica in posojilnica v Kranju
(Krojaški odsek)

se priporoča za naročila na **uenjate obleke** za moške (suknjiči, hlače, čepice) ter damske jope. 3718 **Cene zmerne, delo solidno!**

✝

V globoki žalosti javljamo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem tužno vest, da je naš predragi soprog, oče, sin, brat, stric in svak, gospod

Lojze Lušin

nadgeometer v Ljutomeru

danes ponoči od srčne kapi zadet, v 35. letu svoje starosti preminul.

Pogreb predragega pokojnika se vrši v Ljutomeru na dan Vseh Svetnikov popoldne.

Ljubljana-Ljutomer-Črnomelj, 31. oktobra 1922.

Žalujoča soproga z otroci
in rodbine **Lušin, Fajfar, Mikolič.**

3757 Brez posebnega obvestila.

✝

Občina trga Ljutomer naznanja tužno vest, da je dne 31. oktobra t. l. preminul njen za občinsko in javno stvar vedno neumorno delavni odbornik, gospod

Lojze Lušin

kr. višji geometer.

Pogreb se vrši v sredo 1. novembra t. l.

Ljutomer, dne 31. oktobra 1922.

Občina trga Ljutomer.

3755

Domače vesti

* *Prihodnja številka «Jutra» izide jutri, kakor običajno.*

* **Uradniško odposlanstvo pri Pašiću.** Včeraj dopoldne se je zglasilo pri ministrskem predsedniku Pašiću odposlanstvo uradnikov in mu izročilo resolucijo kongresa.

* **Odkritje spominske plošče Josipu Freudenreichu.** V nedeljo so na svečan način odkrili v Zagrebu spominsko ploščo znamenitemu hrvatskemu igralcu Josipu Freudenreichu. Pred odkritjem je bila izročena v mestni posvetovalnici mestni občini v varstvo spominska plošča, ki se nahaja na zgradbi mestne posvetovalnice in na kateri so označeni vsi važnejši zgodovinski momenti, ki so se na tem mestu dogodili. Nato je številna množica naroda odšla pred hišo, v kateri je umrl Josip Freudenreich v Zupanijsko ulico 6, kjer je bila odkrita spominska plošča. Tu so govorili intendant gosp. dr. Benešić ter nekaj igralcev. Tudi ta plošča je bila izročena v varstvo mestni občini.

* **V dobi fašistovske vlade.** V Sežani so fašisti odstranili vse slovenske napise, odstavili župana gosp. Mahorčiča in odpustili tudi vse slovenske nastavljence. Vse to v znamenju pravičnosti in vpoštevanja manjšinskih pravic.

* **Vlada in Orjuna.** Ministrstvo za notranje zadeve je poslalo te dni vsem policijskim oblastem v državi naredbo, po kateri morajo oblasti preprečiti vsako mobilizacijo jugoslovanskih nacionalistov ter v slučaju potrebe tudi uvesti preiskavo v njihovih društvenih prostorih in na vsak način zabraniti njihov odhod na mejo. V protivnem slučaju morajo oblasti odločno nastopati po predpisih te naredbe.

* **Velike sleparske manipulacije več carinskih in spedicijskih uradnikov na Jesenicah.** Včeraj je aretiralo orožništvo na Jesenicah nenadoma več carinskih uradnikov in nameščencev spedicijske tvrdke Schenker & Co., ki ima na Jesenicah svojo podružnico. Tvrdka je ocarinjevala večkrat jajca za izvoz, za kar bi morala plačati skupaj skoro poldrugi milijon kron. Kakor pa je blagajnik omenjene tvrdke sedaj dognal, sta dva nameščenca tvrdke v sporazumu z dvema carinskima uradnikoma ponarejala podpise in namesto da bi plačevala vsakokratne zneske v carinsko blagajno, so si «zavezniki» kratkomalo plen delili med seboj. Koliko je pri teh manipulacijah sokrivcev, doslej še ni dognano. Vsled sleparske manipulacije svojih nameščencev bo morala po carinskih predpisih tudi tvrdka plačati večmilijonsko globo. Aretacija je vzbudila na Jesenicah veliko senzacijo. Preiskave so v polnem teku in se obetajo odkritja še več nedovoljenih manipulacij.

* **Srebrno poroko** praznujeta danes v krogu svoje rodbine g. Franjo Zaje, brivski mojster in hišni posestnik v Ljubljani in njegova zvesta družica. Jubilantoma kličemo: Še na mnoga leta!

* **Odlikovanje.** S srebrno kolajno je bil odlikovan od cenilne komisije na pokrajinski obrtni razstavi v Mariboru celjski krojaški mojster Josip Tomažič.

* **Prvi rektor zagrebške «Muzičke akademije».** Za prvega rektorja zagrebške godbene visoke šole «Muzičke akademije» je izvoljen znani cellist in kompozitor Juro Tkalčić. Senat visoke šole za glasbo tvorijo sledeči profesorji-umetniki: A. Dobronić, Ciril Ličar, Svetislav Stančić, Vaclav Huml, Franjo Dugan, Blagoje Bersa in Fran Lhotka.

* **Razpis učiteljskih služb.** V stalno namestitev so razpisana naslednja nadučiteljska in učiteljska mesta: na dvorazrednici v Banjaloki mesto za nadučitelja; na dvorazrednici v Dragi mesto za učiteljico; na šestrazrednici z nemškimi sorednicami dve mesti za učitelja in eno mesto za učiteljico; na trirazrednici v Koprivniku mesto za nadučitelja in dve mesti za učitelja ali učiteljico; na šestrazrednici v Loškem potoku mesto za učitelja; na dvorazrednici v Osilnici mesto za nadučitelja; na deški šestrazrednici v Ribnici tri mesta za učitelje; na dekliški šestrazrednici v Ribnici mesto za učiteljico; na dvorazrednici v Robu mesto za učiteljico; na trirazrednici v Starem logu mesto za učitelja ali učiteljico; na dvorazrednici v Strugi mesto nadučitelja; na enorazrednici v Skrilju mesto za učitelja ali učiteljico in na šestrazrednici v Velikih Laščah mesto za nadučitelja in mesto za učitelja. — Termin za vlaganje prošenj do dne 25. novembra.

* **Razpis sekretarskih mest za Državni svet.** Drž. svet je na temelju čl. 61 zak. o svet je na temelju člena 61. zakona o poslovnem redu državnega sveta razpisal konkurz za sekretarje. Rok je do 15. novembra 1922. Prositelji morejo biti samo oni diplomirani pravniki, ki so v državni službi že najmanj 10 let.

* **Izpremembe v državni službi.** Imenovani so: za direktorja tobačne tvornice v Ljubljani v V. činovnem razredu Josip Mandelj, višji inspektor in direktor iste tvornice; za višjega inspektorja v VI. činovnem razredu 1. stopnje Josip Kosem, višji računski svetnik pri delegaciji ministrstva financ v Ljubljani; profesor in primarij dr. Alojzij Zalokar pa za ravnatelja bolnice za ženske bolezni v Ljubljani. — Provizorna asistentka X. činovnega razreda dr. Milena Perušek pri kmetijsko-kemijskem zavodu v Ljubljani je imenovana za nastava IX. činovnega razreda v definitivni lastnosti na dosedanjem službenem mestu. — Stalno sta upokojena: Ivan Jurca, uradni sluga pri davčnem okrajnem oblastvu in Anton Aleš, višji jetniški paznik v Mariboru. — Avskultant dr. Rihard Pintar v Novem mestu se je odpovedal službi.

* **Iz «Uradnega lista».** Včerajšnji «Uradni list» pokrajinske uprave za Slovenijo objavlja zakon o obnavljanju in pospeševanju vinogradništva ter naredbo pokrajinskega namestnika za Slovenijo glede občinske davščine od prirastka na vrednosti nepremičnin v mestni občini ljubljanski.

* **Zdravstveno stanje v Ljubljani.** Glasom uradnega zdravstvenega izkaza se je v mestni občini ljubljanski v dobi od 22. do 28. oktobra narodilo 23 otrok (7 moškega in 16 ženskega spola), umrlo pa je 8 moških in 10 žensk, skupaj torej 18 oseb, in sicer 3 osebe za jetiko, 2 za možgansko kapjo, 2 za srčno hibo, 1 za rakom, 1 za življensko slabostjo, 8 vsled drugih naravnih smrtnih vzrokov, 1 oseba je izvršila samomor.

* **Iz Jugoslovanskega novinarskega Udruženja.** V nedeljo, 29. oktobra je imel centralni odbor Jugoslovanskega novinarskega udruženja v Beogradu svojo sejo. Med drugimi so bili navzoči predsednik Stojan Protić in podpredsednika Kovačić in Smodej. Najprej so razpravljali o tekočih poslih, potem pa o brezplačnih železniških voznih listkih za novinarje. Sklenila se je revizija rednih članov ter se bo potem zahtevalo od prometnega ministrstva, da dobi vsak redni član JNU svojo stalno železniško karto s fotografijo. Dalje se je sklenilo, da se ponovno zahteva vzpostavitev ukinjenih dopisnih uradov v Ljubljani in Sarajevu, kakor je bilo to sklenjeno že na kongresu v Novem Sadu. Sklenjeno je bilo tudi, da se zahteva ukinjenje poročevalnih odsekov v raznih ministrstvih. Dotična resolucija je bila danes izročena ministru za zunanje stvari.

* **Kongres jugoslovanske nacionalistične omladine.** V Splitu se vrši danes kongres jugoslovanske nacionalistične omladine, na katerem bodo po svojih predsednikih sodelovale vse organizacije v naši kraljeviini, zlasti one iz Ljubljane, Beograda, Zagreba, Sarajeva, Skoplja, Subotice in Novega Sada.

* **Jubilej hrvatskega kot uradnega jezika.** Petinsedemdeset let je poteklo letos, odkar je na Hrvatskem in v Slavoniji bil uveden hrvatski kot službeni jezik namesto latinskega, ki se je do leta 1848 rabil v uradih in v vseh plemenitaških krogih.

* **Meje v Prekmurju.** Z merodajne strani se nam poroča: Ko so se postavljali v Prekmurju mejniki proti Madžarski in tudi večkrat pozneje, so se širile po Prekmurju vesti, da bo precejšen del tega našega ozemlja prideljen zopet Madžarski. V resnici je stavila razmejitvena komisija — kljub protestu našega delegata — tak predlog Ligi narodov. Po tem predlogu naj bi se odcepilo od naše države 26 obmejnih občin — med njimi tudi Dolnja Lendava — s 17.000 prebivalci, med njimi 7000 Slovenci, ter zopet priklopilo Madžarski. — Liga narodov je imela nalog, naj posreduje med našo in madžarsko vlado, da se to vprašanje prijateljsko uredi. Sedaj objavlja Liga narodov v svojem glasilu «Resume mensuel des travaux de la Société des Nations» za mesec september, da se kljub vsem naporom ni posrečilo doseči med obema državama sporazum, po katerem bi se popravila meja. Naša država, da je bila sicer pripravljena dovoliti neko malo korekturo, pa le proti primerni kompenzaciji na drugem mestu. Madžarska pa je izjavila, da dovoli zahtevano kompenzacijo, toda le, ako se naša država podvrže razsodbi Lige narodov glede Prekmurja. — Liga narodov je sprevidela, da je vsako nadaljno posredovanje brezplodno in je to sporočila konferenci poslanikov v Pariz. S tem je vprašanje meja v Prekmurju definitivno rešeno. Celo Prekmurje v dosedanjem obsegu ostane pri nas, mejniki se ne bodo več prestavljali.

* **Promet brzovlaka Celovec-Jesenice-Trst se ukine.** Vsled nezadostne frekvence se ukine pričenši s 6. novembrom 1922 promet brzovlaka na progi Celovec-Jesenice-Trst. Večerni vlak, ki odhaja iz Ljubljane ob 19. uri 3 min. nima zveze proti Celovcu. Brzovlak München-Jesenice-Trst in obratno ostane še nadalje v prometu.

12. november dan naše nesreče, dan amputacije naše desne roke. Ali mislite vsi, ki imate vero v našo skupnost v odrešenje celotne naše domovine, ali mislite vsi na ta dan!? Pokažite svojo trdno vero v končno naše odrešenje s tem, da darujete vsaj nekaj v korist C. M. družbi, oni družbi, ki je vršila tako ogromno delo za ohranitev onega našega življa v ugrabljenih deželah, ki je bil dika in ponos našega naroda. Družba sv. Cirila in Metoda je izdala pred dvemi leti žalne kolke z datumom «12. XI. 1920». Naročila za te kolke so skoraj povsem izostala. Zakaj? V srcih Vaših je ugasnil plamen onega čutstva, ki mu pravimo zavest za narodno skupnost. Pokažite svojo gorko ljubezen do podjarmljenih bratov s tem, da rabite vsaj osem dni pri pisanju svojih pisem žalni kolek, ki se dobiva in naroča v pisarni «Družbe sv. Cirila in Metoda» v Ljubljani, Narodni dom.

* **Pomoč selški dolini.** Iz Selc nam poročajo: Selška dolina polagoma pridobiva prvotno lice. Glavna cesta je že odprta prometu, le stranska pota mostovi, kamenje po njivah pričajo še o oni vremenski nesreči. Vojaki pod vodstvom izkušenega podporočnika Eda Delaka in vestnega nadkomisarja inženjerja Bevca si z vso vnemo prizadevajo spraviti ceste in pota v red. Prebivalstvo se prav pohvalno izraža o vztrajnosti in marljivosti naše disciplinirane armade. Vsa čast in hvala našim bratom vojakom Srbom in Prekmurcem. Da pa je prišla tako hitra pomoč, je v prvi vrsti zasluga onih, ki so prišli takoj na lice mesta in si ogledali nesrečo. Gospod okrajni glavar je obiskal takoj čez par dni dolino. Istotako so si ogledali nesrečo gospod podnamestnik dr. Baltič in šef oddelka za kmetijstvo gospod Sancin. Dolino si je ogledal sam minister Fuchs. Vsi gospodje so obljubili znatno pomoč. Ljudstvo uvideva, da posveča vlada vso skrb naši dolini.

* **Krasno jesen imamo letos.** Po mestu se pretaka rjavkasta brozga. Ljubljanski oktobrski «zoo». Megla se obeša s streh, kakor plesnjiva pajčevina. Skozi okna ti sili v stanovanje, kjer ni kurjave. Premoga ni. V Trbovljah ga pa je, in vagoni stoje prazni po dolenjskih progah. Na vsaki postaji najmanj 10. Kanonik Zgaga bi rekel, da je kriv centralizem. Res, avtonomni centralizem je kriv, blokaško-pokrajinska železniška direkcija v Zagrebu sedi na praznih vagonih, mi pa pred nezakurjeno pečjo na praznih «kolnikištah», (kakor se reče v avtonomni slovenščini, blokohrvaščini in Protičevi cirilici). Sedanja jesen torej ni elegično vesela, z grozdjem, kostanjem in rdeče vsplamtelimi šumami po gričevju, — čisto drugačna je, mokra in neprijetna in nahodna, kakor ljubljanska politika. Celo naš stari grad stoji sredi mesta, kakor mokra krtina. Ljudje hodijo po cestah z rdečimi nosovi in očmi, hrskajo in prčkajo in pljuvajo in hrakljajo in kašljajo, da moraš postati moderno muzikaličen. Povsodi je mokrotno, zato ni čuda, da poganjajo takšni nahodni volilni oklici, kakor ga podpisujejo Ravniharji, Jelačini, Brandnerji, boljševiki, klerikalci in drugi prehlajenci. Kaj hočemo! Kaj pa naj bi to jesen sicer delali razen oklicev? Vsak po svoje. Rudeževi medvedi se odpravljajo na zimsko spanje, kjer ne bo lovcev, ki bi jih neprijetno dregali.

* **Pravijica iz Črnomlja.** V jesenskih dugih nočih si pripoveduje črnomaljski «narod» (nekaj za «jezičnega filozofa» v «Jugoslaviji») to-le: «V vauliki hiši imajo v Ljubljani kup načečkanega papirja za pet gnojnih košev. Pokrit je s prahom, debelim do kolen in privezan z devetsto pajčevinami na steno. Sedečki spi poleg gospod, ki ima gusje pero za vuhom in oralna kulca na nosi. — Kedar se bo ta gospod zbudil in žoknil z gusjim perom v tisto kup, se bo pokazal na kupu napis: Vodovod in ceste Črnomelj — in — voda bo začela rušiti v črnomaljska korita i gramoz v cestne prepade». — Kaj, ko bi zapovedali, g. pokrajinski namestnik, za probo žoknit? — Eden iz naroda.

* **Inozemsko posojilo Osijeka.** Finančno ministrstvo je odobrilo mestu Osijeku, da sme najeti v inozemstvu posojilo v znesku 450.000 angleških funtov. Posojilo pa se sme uporabiti izključno le za ureditev mesta. Ministrstvo pa je dalo dovoljenje za to posojilo pod pogojem, da proda mesto Osijek svoje obveznice na beograjski borzi.

* **Predavanje o slovanski umetnosti v Novem Sadu.** Te dni je dospel v Novi Sad profesor Kosta Strajnić, eden najboljših poznavalcev slovanske umetnosti, da priredi ciklus predavanj o umetnosti Rusov, Poljakov in Čehov. Profesor Strajnić je bil dalj časa na študijskem potovanju v Franciji, Poljski in Češkoslovaški.

* **Izpremememba posesti v Mariboru.** Rebekovo hišo in dejavnico ob Miklošičevi cesti v Mariboru je kupil, kakor poroča «Tabor», gospod Fric Confidenti, ki si uredi svojo trgovino z raznimi olji. Gospod Rebek se je preselil v lastno hišo na Mariborski cesti, kjer obratuje njegova velika tovarna.

* **Za slovensko šolstvo na Koroškem** je podarila «Družbi C. M.» tvrdka Fr. Spes in sin v Mariboru znesek 225 Din. Vrli rodoljubni tvrdki izrekamo srčno zahvalo. Naj bi našla mnogo posnemalcev!

* **Pogrešan župnik.** Tomišeljskega župnika Franca Gabrška pogrešajo že od dne 26. oktobra. Omenjenega dne ob 7. uri zvečer se je iz Ljubljane napotil domov v Tomišelj, kamor pa doslej ni dospel. Domneva se, da se mu je pripetila kaka nesreča.

* **Poplava Save.** Vsled neprestanega deževja je Sava silno narasla in se razlila po vsej okolici v bližini Zagreba. Zadnje dneve pa je tako narasla, da obstoja nevarnost, da bo poplavila kraje v neposredni bližini mesta.

* **Poplave v Vojvodini.** Donava in Tisa sta izstopili ter povzročili v Vojvodini velike poplave. Voda je na mnogih mestih razdrla nasipe ter uničila mnogo sveže posejanih polj. Jesensko oranje je ustavljeno. Škoda je velika.

Odgovorni urednik I. Pogovič.
Lastnik in izdajatelj Konzorcij «Jutra».
Tisk Delniške tiskarne d. d. v Ljubljani.

Gospod išče
stanovanje s hrano
ali samo hrano v sredini mesta za takoj.
Ponudbe pod «Med doktor» na upravo «Jutra».

Objave

* *Na praznik vseh svetnikov popoldne* ob štirih pojo združeni ljubljanski v «Zvezi» včlanjeni zbori na pokopališču pri sv. Križu pod vodstvom Zvezinega pevovodje g. Zorka Prelovca tri nagrobnice. (F. S. Vilhar: Nagrobnice junakom, J. Pavčič: Narodna nagrobnica, O. Dev: Gozdič je že zelen.)

* *Pevski zbor moravskih učiteljic.* Pred več leti je nastopil na ljubljanskem odru pevski zbor Moravskih Učiteljev in dosegel tu največje, da do takrat nepoznane uspehe. Povsodi, kjer se je oglasil še ta zbor in nastopil s svojo pesmijo je odnesel prvenstvo. Moški zbor Moravskih Učiteljev vodi ženijalni dirigent profesor Vach. Isti dirigent pa vodi tudi pevski zbor Moravskih Učiteljic ter je privedel istega na višino absolutne dovršenosti. Ta pevski zbor bodemo imeli priliko čuti v nedeljo dne 5. novembra ob 8. uri zvečer v veliki dvorani hotela Union. Vse kritike, kjer je dosedaj ta zbor nastopil, so edine v največji pohvali in v navdušenih izrazih o izvajanju tega ženskega zbora. Predprodaja vstopnic od pondeljka naprej v pisarni Glasbene Matice v Gosposki ulici 8/I. Prihod pevskega zbora Moravskih Učiteljic v Ljubljano v petek pop. ob 4.35 na južni kolodvor.

* *Strelski klub «Triglav»* pričenja z rednim streljanjem v četrtek 2. novembra v gostilni «Draščck». Lanski člani vabljeni vpis novih na strelskem večeru.

* *Komercijelni večerni tečaji na trgovski akademiji* v Ljubljani se v kratkem pričnó. Začetek predavanj se bo objavil po dnevnih listih. — Ravnateljstvo.

* *J. A. D. «Triglav», podružnica v Ljubljani,* vabi vse starejšine «Triglava» in aktivne Triglavane na pozdravni večer, ki ga priredi ljubljanska podružnica svojim članom v petek dne 3. novembra 1922 ob 8. uri zvečer v gostilni pri Mraku na Rimski cesti. — Odbor.

* *Sokolu I.* je daroval g. Ivan Stritar, kavarnar v Ljubljani 50 Din mesto venca na krsto pokoj. g. Ivan Verhovca.

* *Poziv našemu dijaštvu.* Odbor Glasbene Matice je sklenil, da se bodo od sedaj naprej dobivale dijaške vstopnice le v predprodaji in ne pri večerni koncertni blagajni. Zato prosimo naše dijaštvo, da kupi dijaške vstopnice za koncerte že v predprodaji in ne na večer koncerta, kjer se bodo dobivala le navadna stojišča, ki pa so 1 Din dražja. Predprodaja se vrši navadno cel teden do koncerta.

* *Šolski odsek «Bratstva»* otvori v prvi polovici novembra srbohrvatski učni tečaj. Poduk se bo vršil brezplačno po dvakrat na teden v večernih urah v šolskih prostorih na liceju in sicer v dveh oddelkih: v I. za začetnike, v II. pa nadaljevalni za one, ki so že lansko leto obiskovali ta tečaj. Ker je bil v lanskem tečaju velik naval, se bo letos sprejelo le omejeno število učencev. Vpisuje se od vštevši 30. oktobra dalje vsak dan od 8. do 12. ure in od 2. do 6. ure Marijin trg št. 8, upravništvo «Jugoslavije». Pri vpisu je vplačati za ves tečaj 10 Din kot prispevek k stroškom za razsvetljavo in čiščenje prostorov.

* *Za «Dečji dom» v Ljubljani* so darovali: Meščanska korporacija v Kamniku 5000 Din; Mestno županstvo Brežice 500 Din; Županstvo Gornji Logatec 934 Din; Županstvo Globoko 125 Din; Županstvo Medvode 50 Din; g. Tončič I., lekarnar, Brežice, 100 Din; Županstvo Zagorje ob Savi 75 Din; Županstvo Jurjevica pri Ribnici 25 Din; dr. Božidar Küssel, Črnomelj, 25 Din; dr. M. Hočevar, Domžale, 100 Din; dr. Fr. Šabec, Vrhnika, 250 Din; V. Žurman, Rogaška Slatina 50 Din; Društvo zemljeknjiž. uradnikov in izpraš. aspirantov 289.50 Din; Prva dekliška meščanska šola pri Sv. Jakobu v Ljubljani 135 Din; Županstvo trga Vransko 37.50 Din; Županstvo Loški potok 100 Din; Društvo slovenskih sodnikov 250 Din; Društvo državnih računskih uradnikov za Slovenijo v Ljubljani 188.10 Din; Organizacija sekundarijev za Slovenijo v Ljubljani (nabrano med zdravniki ljubljanske bolnice) 1063 Din; Ivan Jelačin ml. namesto venca na krstodrja. Zupanca 100 Din; dr. Miroslav Skof, Rajhenburg, 25 Din. — Vsem velikodušnim darovalcem izreka najiskrenejšo zahvalo odbor Slovenskega dela Narodnega ženskega Saveza v Ljubljani.

Pletene jopice
rokavice, nogavice
po najnižjih cenah
pri
A. Šinkovic nasl.
K. SOSS 43/II
Ljubljana, Mestni trg 19.

Vremensko poročilo

Ljubljana, 31. oktobra 1922. Ljubljana 306 m nad morjem

Kraj opazovanja	ob	Zračni tlak	Zračna temperatura	Veter	Oblačno 0—10	Padavine mm
Ljubljana	7.	759·6	8·7	sev. vzh.	del. obl.	42·3
Ljubljana	14.	761·0	13·7	jug. zap.	„	—
Ljubljana	21.	763·9	9·2	jug. vzh.	„	—
Zagreb	7.	760·1	9·0	„	„	4·0
Beograd	7.	759·2	11·0	sev. zap.	„	8·0
Dunaj	7.	757·7	3·0	zapad	več jasno	—
Praga	7.	755·5	6·0	jug. zap.	več obl.	4·0
Inomost	7.	757·7	5·0	brezvetra	oblačno	—

V Ljubljani barometer višji, temperatura višja. Solnce vzhaja ob 6·41, zahaja ob 16·45

Mali oglasi

stanejo do 20 besedi Din. 3·—, vsakih nadaljnjih 5 besedi 1 Din. — Trgovski oglasi, dopisovanja, nepremičnine do 20 besedi 5 Din., vsakih nadaljnjih 5 besedi 2 Din. — Plača se naprej. (Lahko tudi v znamkah.) Na vprašanja se odgovarja le, ako je vprašanju priložena znamka za odgovor.

Službe

Knjigovodja, 3731
perfekten bilancist, z desetletno prakso v inozemstvu in vsestransko trgovsko naobrazbo, zmožen slovenščine, srbohrvaščine, nemščine, italijanščine in angleščine, deloma tudi francoščine in španščine, išče službo v večjem eksportnem podjetju. Dopisi pod «Nastop takoj» na upravo «Jutra».

Absolvent 3717
slovenske trgovske šole želi mesta pri kakem trgovskem podjetju. Nastopi takoj. Cenj. ponudbe z navedbo plače, ozir. oskrbe pod «Zanesljiv» na upravo «Jutra».

Služkinja, 3734
zmožna kuhanja, se sprejme k učiteljski rodbini v prijaznem kraju na deželi. Plača po dogovoru, nastop takoj. Ponudbe nasloviti pod «Poštena» na upravo «Jutra».

Kot praktikant
želim vstopiti v trgovino z mešanim blagom. Nastop takoj. Ponudbe je poslati pod »Praktikant» na upr. «Jutra».

Pripoldanske službe
išče uradnica, vešča knjigovodstva in vseh pisarniških poslov. Cenjene ponudbe na upravo «Jutra» pod šifro «Vestna».

Visokošolec
išče instrukcije v Ljubljani. Predvsem želi sprejeti nižješolca. Sprejme tudi mesto domačega učitelja ter je pripravljen dajati osnovane nauke in podlago za nadaljne študije. Naslov pove uprava «Jutra». 3695

Prodam

Morsko travo
nudi vsako množino Sever & Komp., Ljubljana, Wolfova ulica št. 12. 3671

Hramin sod z legami,
skoro nov, 47 hl, se takoj proda. Hotel Strukelj. 3746

Pisalni stroj, 3723
L. C. Smith & Bros. Typewriter, št. 2 U. S. A., ameriški sistem, predvojno blago, jako malo obrabljen in brez vsake hibe, jako trpežen, se proda. Stroj ima kakor nobeden drugi, tečaje na kroglicah (Kugellager). Naslov pove uprava «Jutra».

trgovina z lesnom
z dobrim obratom, krasna pozicija se radi nesoglasja odda. Informacije daje Frühauf, Maribor, Aleksandrova 39/II. 3753

Biljard
tvrdke Seifert, kompleten, dobro ohranjen, 3 krogle slonove kosti, 4 ques. Cena 3500 dinarjev. Kos, Maribor, Klavniška ulica 12. 3751

Naprodaj
imam nekaj krasnih enovprežnih vozičkov po jako ugodni ceni. Anton Petkovšek, Logatec. 3758

Amerik. salonski drog,
kompl., z zaklopn. in zapenjali, z dvakrat furnirano ročjo iz angl. jekla ter dobro obranjen, močno sedlo (Bocksattel), ceno naprodaj. Ponudbe pod «Salondrog» na upravo «Jutra». 3748

Nepremičnine

2 srednjih posestev
z vsem pohištvom, 20 minut od Rogaške Slatine, se proda. Vas Negonje štev. 50. Štemberger. 3747

Dopisovanje

Zanitna ponudba
Mladenič, star 25 let, z dobro idočo trgovino in gostilno, želi znanja z gospodično lepe zunanjosti, staro od 18 do 24 let svrho ženitve. Premoženje pristranska stvar. Tajnost zajamčena. Le resne ponudbe s sliko na poštnoležeče Vinica pod «Sreča št. 9999» Slovenija. 3750

Razno

V korist vseh deklet,
ki resno mislite poročiti se, je izvedeti: «Tajnost umetnosti biti resnično ljubljen, in istočasno gospodovati». Iščite brezplačno, brez premišljevanja, natančna pojasnila: «Institut Omnia», 11, Prešernova ulica, Ljubljana. Opomba: Pisati čitljivo Vaš naslov. Diskrecija zajamčena. 3752

Gospod, 3744
ki je pred kratkim časom prišel iz Pariza, osmoletni Parižan, visokošolski izobražen, govori in piše popolnoma francosko, nauči vsakega za mesec in pol francosko toliko, da ga more potem sam doma naučiti. Ponudbe: 34/L, Stari trg, Ljubljana, pri g. Berčon, od 3.—4. in 6.—7. zvečer. Opomba: Na zahtevo pismena garancija. Sprejema samo resne učence. (Najnovejša amerikanska metoda).

GABRIJELA

Ljubezen na počitnicah

Roman

Tuski je drhtelo srce vedno bolj. Dih jej je zastajal. Zdelo se jej je, kakor da se jej bliža velika, strašna nesreča, ki se je ne more ogniti.

Ko je Poržicki pozdravil Tusko, je čutil, da se trese njena roka, kakor ranjen ptič, ki je padel pred lovčeve noge. Razumela sta se, ne da bi se pogledala.

A to je trajalo le kratek hip. Poržickega je objelo sočutje, ko je videl njen izpremenjeni obraz, zato je rekel:

«Tu sva! Dolgčas nama je bilo po gas.»

Žebrowski se je bledo nasmehnil.

«Jako zanimivo je bilo,» je pripovedoval; «prenočevala sva v gozdu ob ognju. Bilo je nekoliko hladno, ampak nič ne dé. Hladni gorski zrak je zdrav.»

Vzravnal se je in zavzel pozo turista; toda s svojim rumenim, razoranim obrazom in rdečimi trepalnicami je bil videti še bolj smešen in beden, kakor sicer.

«Gospod Poržicki me je pokril s svojim jopičem... Čuval je kakor angel varuh nad menoj. Vso noč je z revolverjem v roki presedel na straži.»

«Z revolverjem?» je vprašala Tuska, ker je čutila, da končno mora nekaj reči.

«No, da!» je odgovoril Žebrowski, «zaradi medvedov in roparjev... Sicer pa ima dovoljenje in sme nositi orožje. A sedaj pojdimo v slaščičarno!»

«Pojdita sama, gospoda, ker mene boli glava.»

«Ali kaj je to! Pojdimo vsi skupaj!»

Žebrowski je bil dobre volje. Proti svoji navadi je govoril glasno in je mahal z rokami. Videti je bil, kakor da je preveč pil. Izlet ga je vsekakor omamil. Pita je občudovaje gledala očeta.

«Nič lepšega ni, kot so gore!» je vzkliknil in mahal s palico Poržickega.

Tuska se je nejevoljna obrnila od njega in krenila proti Skibowki. Bila je vesela, da se jej je zdel mož tako smešen in neumen, kajti bala se je, da bi se jej smilil. Poržicki je stopal sedaj poleg nje. Pita je šla zadaj z očetom.

«Kaj naj pomeni ta izlet?» je vprašala Tuska polglasno. «To je bilo popolnoma nepotrebno.»

Poržicki se je začel oproščati:

«Nisem mu mogel odreči.»

«Morali bi!»

Šla sta molče dalje. Za njima je bilo slišati hreščeči glas Žebrowskega. Mimo njih so vozile ropotajoče kočije. Pripeljal se je voz, poln dam, in jih je zavil v oblak prahu.

«Kolika predrznost!» je dejala Tuska in je začela mahati z robcem okoli sebe. Zadišalo je po parfumu belih vrtnic. Poržicki je vdihaval znani vonj, in čutil je v tem hipu, da mu bo težje odtrgati se od Tuske, nego je mislil.

«In vendar mora biti!» ki je rekel odločno. «Mora biti!»

Iz dna duše pa je donelo vprašanje: «Toda kako? Samo kako?»

«Pismo jej napišem,» je mislil najprej. A kmalu je zopet zavrgel to misel.

«Ne, ne!... Z njo ni mogoče tako pretrgati. Ta slučaj je povsem drugačen.»

Čutil je, da ga gleda.

«Izpremenjeni ste. Kaj vam je?» je vprašala.

«Meni? Nič!»

«O, meni ne morete prikrivati. Zakaj ste potrti?»

«Utrujen sem.»

Tuska se je smejala triumfalno.

«Čemu se smejete?»

«Vidite, samo eno noč ste prebili v njegovi družbi, pa ste že utrujeni. Sedaj se mi nič več ne čudite, kaj? Ta človek more spraviti umetniško dušo do skrajnosti, kaj?»

«Morda.»

«Ne morda, temveč gotovo!»

Poržicki pa si je mislil:

«Ne on, nego ona mi prav za prav provzroča moralno potrtost... Odkar jo poznam, se čutim čudno otožnega.» In kot konec svojih misli je dostavil: «Sto Giewontov. Mnihow in kakor se že imenujejo vse te gore, mi je ljubših kakor ena edina taka zlatolaska s sinjimi očmi!... Na gorah se utrudijo noge, a takale ženska raztrga človeku dušo na kose...»

XXXVI.

Po odhodu Žebrowskega je nastopila v koči Obidowske čudna situacija. Tuska je vztrajala pri sklepu, da se loči od svojega moža in je dosledno stopala po poti, ki si jo je izvolila.

Pod pretvezo migrene ni spremila moža na kolodvor, a se je nehote poslovila od njega prisrčneje, kot je nameravala. Ko se je približal postelji, kjer je ležala, in jej je plaho izročil še dvajset rubljev, ki si jih je v Zakopanem «prištedil», jih je Tuska velikodušno odklonila.

«Prosim, vzemi vendar!» je rekel Žebrowski, «napraviš mi s tem veliko veselje!»

«Ne, ne! Sam boš potreboval denar.»

«Čemu neki? Jaz ne potrebujem ničesar. S tem denarjem lahko ostaneš par dni dalje v Zakopanem.»

«Ne vzamem ga!»

«Ali prosim te!»

Izmenjala sta le vljudnosti z bledim nasmehom, ne da bi pogledala drug drugemu v oči.

Nakrat je Tuska skrila svoj obraz v blazino. Nekaj jo je davilo v grlu.

«Kaj ti je?»... Sklonil se je nad njo. «Tako te boli glava?»

»Da!»

«Vzemi fenacetin! Gospod Poržicki ti prinese na povratku s kolodvora par praškov.»

Ime Poržickega je prišlo v pravem hipu. Tuska je dvignila glavo.

«Pojdi sedaj, drugače še zamudiš!»

«Da, da! Na svidenje v osmih dneh! Brzojavi mi z meje. Pridem na kolodvor. Zbogom!»

Poljubil jej je čelo in roko.

«Pita, na svidenje!»

Pita je molče poljubila očetovo roko.

Na pragu se je Žebrowski še enkrat okrenil.

«V osmih dneh torej!»

Tuska ni odgovorila ničesar. Toda Žebrowski, ki je pritrjeval svoj jopič na pled, ni pazil na to. Vrata so se zaprla za njim. — Tuski se je zdelo, kakor da se je s tem zaključil del njenega življenja.

Ko moža ni bilo več v koči, se je Tuska prestrašila misli, da je odslej Poržicki «njeno vse», da pa ne čuti med seboj in njim one trdne vezi, kot je pričakovala.

«To še pride!» si je mislila, «kadar si bova bližja.»

A tega zbližanja ni bilo. Tuska se je vdajala vsem njegovim željam. Ako bi bil zahteval še večjo zaupljivost, bi se ne bila branila, samo da bi ga bila navezala nase. Ampak skoraj ogibal se je, biti z njo sam, vedno je klical Pito in jo postavljal med Tusko in sebe.

Ko je Tuska to opazila, je vprašala razdražena:

«Kaj naj bo Pita vedno med nama?»

Poržicki je iskal pretveze in je molčal nekaj časa, naposled je dejal:

«Ne zaupam sam sebi.»

Tuska je bila za enkrat zadovoljna. Vsaka ženska je zadovoljna, ako jej moški — pa bodisi tudi na najbanalnejši način — dá razumeti, da mu je nevarna.

Prav za prav si je morala Tuska reči, da je sedaj po storjenem sklepu ta strah nepotreben. Ko je Poržickemu to rahlo namignila, jej je igralec odgovoril s — pesmijo brez besed... Samo pogledal jo je. Iz arzenala svojih pogledov je izbral najglobljega, najlepšega. Gledal jo je dolgo s svojimi črnimi očmi. Kaj je bilo v njih, sam ni vedel, ali Tuska je morala vedeti, ker zopet je bila zadovoljna.

Odslej je vpeljal svoje stare prijatelje v Tuskino stanovanje. Kakor da so se zmenili, so igralci podvojili svojo ciganško živahnost in veselost. Do pozne noči je veranda odmevala od smeha. Navadno je ostajala Šnapsja čez noč pri Tuski ali je kak igralec prenočeval pri Poržickem.

Tuska je postajala zdražljiva in nestrpna. Le redkokdaj je ostala s Poržickim sama. Celo zvezo z njegovimi očmi je pri tem popolnoma izgubila. Ostali so samo poljubi, ki sta jih skrivaj in kradoma izmenjavala.

Poržicki je postal neverjetno previden. Ako je Tuska koprneče iskala njegovega pogleda, je opozarjal:

«Pst! Lahko bi naju kdo videl.»

«Pa kaj zato? Sedaj lahko delava, kar hočeva.»

«Vseeno! Čemu bi se dajala ljudem v zobe!»

Storil ni tega zato, ker bi se mu zdela Tuska morda manj zapeljiva in ni več hrepenel po njej. Nasprotno. Sedaj, ko je poznal njene slabosti, ga je še bolj mikala. Toda Poržicki je imel veliko zalogo tako imenovane trdne volje. Kadar je hotel, je pri njem vedno zmagal razum. Natančno je poznal svojo naravo. Tudi je vedel, da se moški, vkljub vsem nasprotnim trditvam, čim dalje bolj navaja ženske, ki je bila enkrat njegova.

«Izgubljen bi bil,» si je mislil, «in z menoj Tuska, Žebrowski in vsi ostali. A kar je glavno: to bi ne bilo pošteno.»

— — — — — — — — —

Nekega jutra je vprašal Poržicki nepričakovano:

«Ali ste pisali svojemu soprogu?»

Tuska ga je začudena pogledala.

«Čemu? Obvestim ga, kadar odpotujemo.»

«To ni prav,» je odvrnil Poržicki in se zavil v oblak dima. «Gospod Žebrowski postane nemiren in pride morda celo semkaj.»

«Mislite? Mu pa pišem,» je odgovorila Tuska prestrašena.

«In sicer morate pisati prav tako, kakor prej. Kakor da se ni nič izpremenilo in se vrnete v Warecko ulico. Ali razumete?»

«Da! Onemogočim naj vsako sumnjo.»

«Popolnoma pravilno.»

«Takoj napišem.»

«A jaz ponesem pismo na pošto.»

«Čakal je na pismo, ga izpopolnil, kontroliral in zahteval, da tudi Pita nekaj pripiše. Vtaknil ga je v ovoj, ga zalepil, skočil na kolo in se odpeljal na pošto.

«Poštena stvar triumfira,» si je dejal zadovoljen...

Medtem je sedela Šnapsja pri Tuski na verandi in jo je opazovala s svojimi velikimi, pametnimi očmi.

«V svoji duši nosite neki sklep,» je rekla Šnapsja z otožnim smehljajem.

Tuska bi se bila tako rada odkrila Šnapsji; toda bivši ljubici Poržickega ni mogla praviti, kaj namerava. Zdelo se jej je, da bi bilo to jako nedelikatno.

«Naša pota se kmalu ločijo,» je dejala Šnapsja. «Kdo ve, ali se vidimo še kdaj v življenju?»

«O, gotovo! Garantiram vam!»

(Dalje prihodnjič).

Nosite zaradi njihovih velikih prednosti PALMA

kavčuk pot-petnike in pot-plate

3658

Posojilnica v Mariboru (Narodni dom)

razpisuje za šolsko leto 1922/23 sledeče ustanove:

1. **Dr. Franja Rapoca** za visokošolce, devet mest po K 600·—.

2. **Lastne,** in sicer za Vinarsko in sadjarsko šolo v Mariboru in za Državno obrtno šolo v Ljubljani po eno mesto po K 2000·—.

Pravico do ustanov pod 1. imajo visokošolci slovenske narodnosti iz mariborskega in šoštanjskega okraja, pri drugih pa se bo oziralo na prosilce iz mariborskega okraja.

Prošnje z domovnico, zadnjim šolskim spričevalom in ubožnim listom se naj vložé do 10. novembra 1922 pri Posojilnici v Mariboru.

3780 **Ravnateljstvo.**

„SINTA“

Splošna industrijska in trgovska družba z o. z.

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 15

Iz skladišča nudimo, dokler traja zaloga:

Podkve za konje;
„Styria“ kavine mlinčke;
vile, jeklene, s 4 rogmi, 12'' dolge;
kladiva za gramoz (Schotterschlägel);
cveke za pete, v zabojih po 50 kg;
„Puch“ kolesa;
svinčnike, znamke „Stadler“.

79 Cene zelo ugodne!

Suhe gobe in kumno kupuje 3670

Sever & Komp., Ljubljana Wolfova ulica 12.

Sukno

za promenadne in športne obleke v bogati izbiri 84/II

A. & E. Skaberne Ljubljana Mestni trg 10

„MARION“ CARBON - INDIGO PAPIR — POZOR! -LUCIPHUS 92/1

Stalna velika zaloga fotokem. tovarn „MARION“, Ljubljana.

Banke, trgovci, uradniki itd. Pozor!

Zahtevajte takoj vzorce in cenike!

Preprodajalci popust!

GLAVNO ZASTOPSTVO: A. STADLER

Ljubljana, Sv. Petra c. 23

POZOR! Tel. int. 468. Brzojavi: „MARION“

Naročajte dnevnik „Jutro“!

Prometni zavod za premog d. d.

v Ljubljani

prodaja

iz slovenskih premogovnikov

velenjski, šentjanški in trboveljski premog

vseh kakovosti, v celih vagonih po originalnih cenah premogovnikov za domačo uporabo kakor tudi za industrijska podjetja in razpečava

I[a] češkoslovaški in angleški koks za livarne in domačo uporabo, kovaški premog, črni premog in jajčne brikete.

Naslov: 16

Prometni zavod za premog, d. d. v Ljubljani, Miklošičeva c. 15/II

Z ozirom na dviganje naše valute je tovarna

PETER KOZINA & KOMP.

dokler zaloga traja 3743

cene čevljev znatno

znižala.

Prodaja na debelo in drobno.

Ljubljana, Breg št. 20.